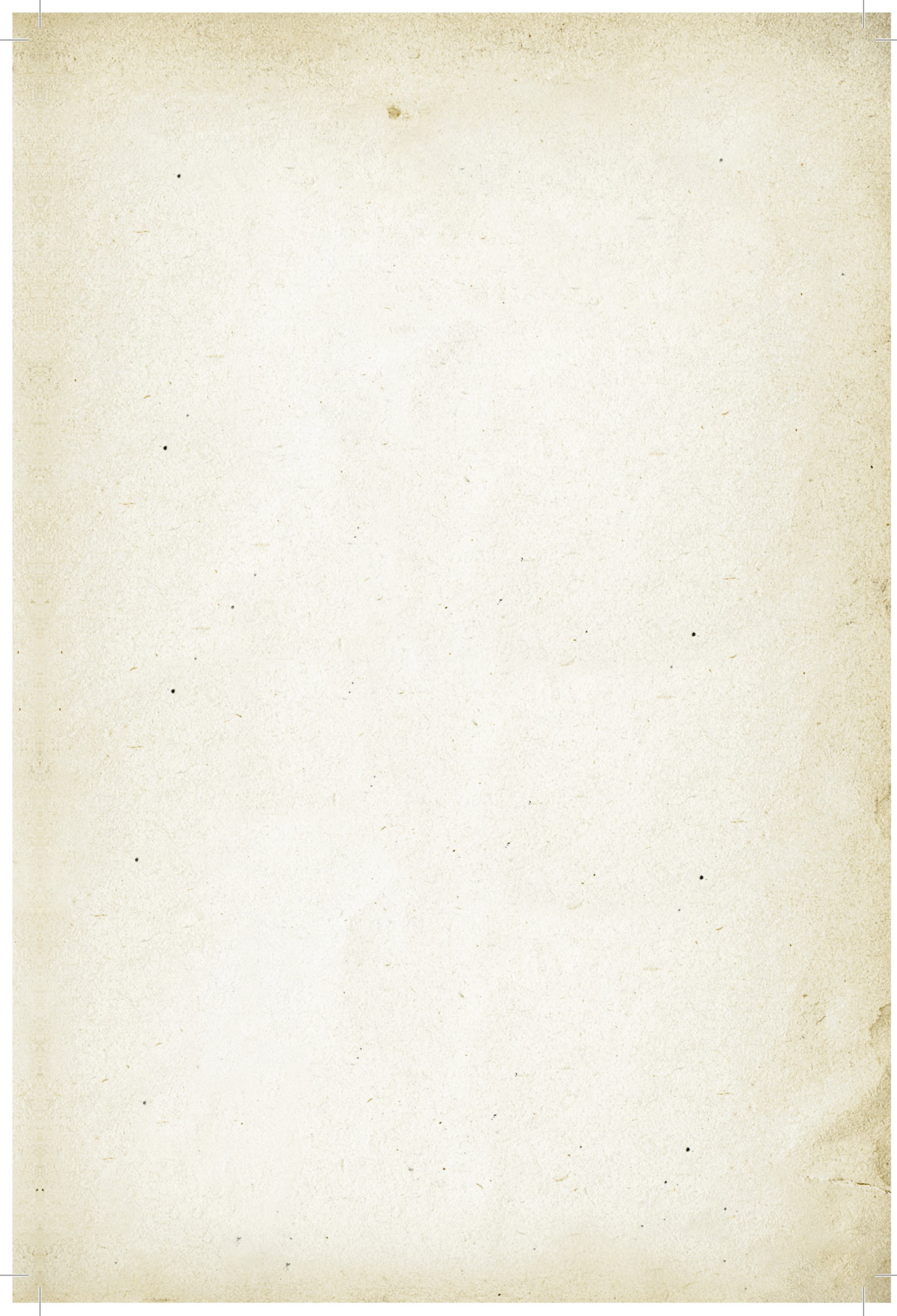

הלל אומר

מתורתו, אמרוהו, וקודת חייו של
הרה"ח ר' חלק רבינוביץ ע"ה
ממשפיעי אנ"ש בירושלים וראש ישיבת 'תורת אמת'

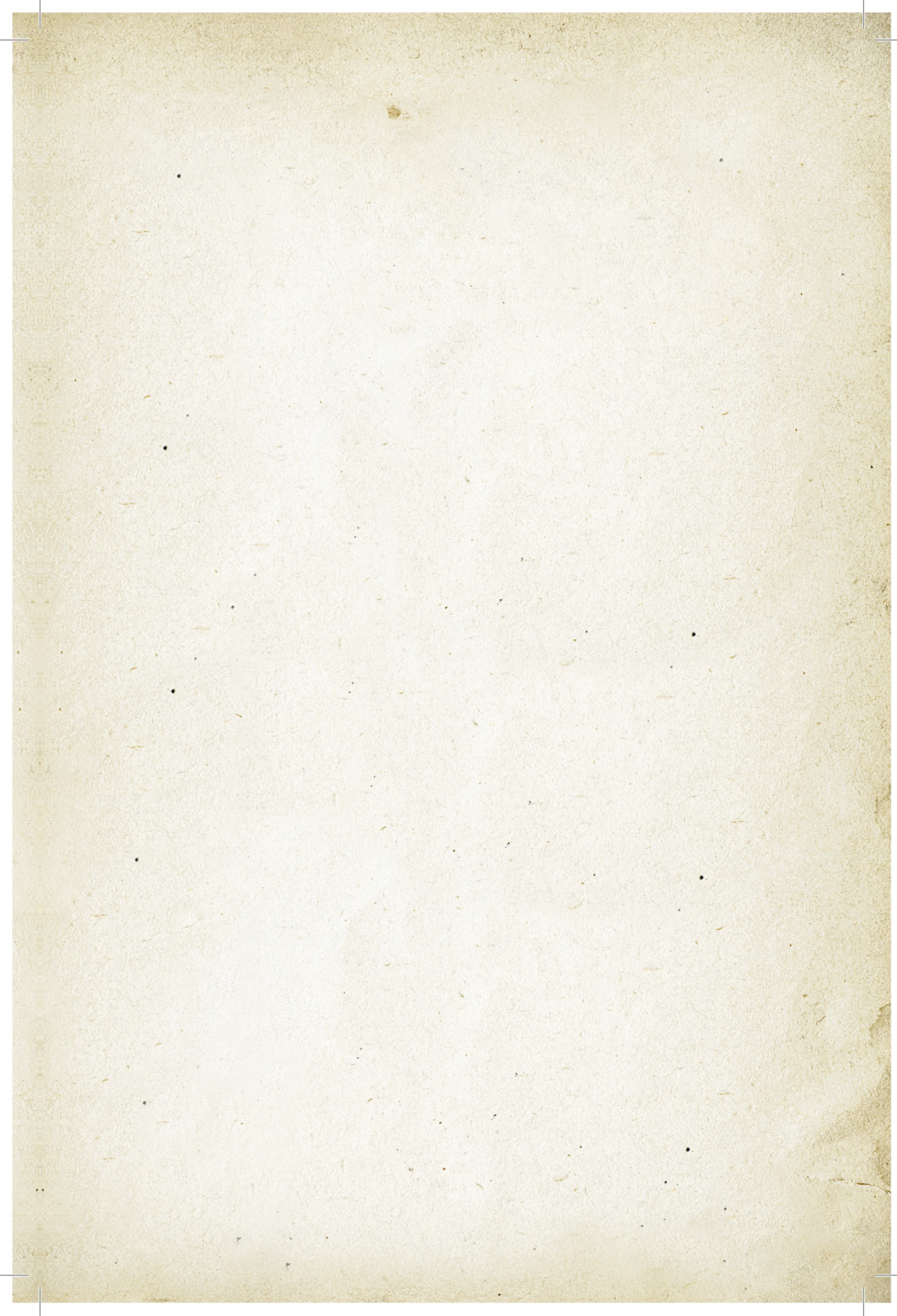
חוברת ז'

ביאורים להגיא

ביאורים ופנינים בספר התגיא
מאת הרב החסיד הרל רבינוביץ ע"ה

פתח דבר

לקראת יום היארצייט השביעי של סבינו הגה"ח ר' הלל רבינוביץ ע"ה, הננו מוציא לאור חלק נוסף מדברי תורתו ובו המשך הפירושים על תניא פרק ט' וכן ראיונות אודות תחנות חייו ופעולותיו הברוכות בתחום הפצת המעינות.

ים תורתו של סבינו הגה"ח ר' הלל שבא מתוך יגיעתו שנים רבות בתורת הנגלה ותורת החסידות לא פסיק פומיה מגירסא התאפיין בחיות המיוחדת שהייתה לו שהיא חיבור ענייני החסידות עם המבואר בחז"ל ובעיקר בדבריהם המובאים בגמרא.

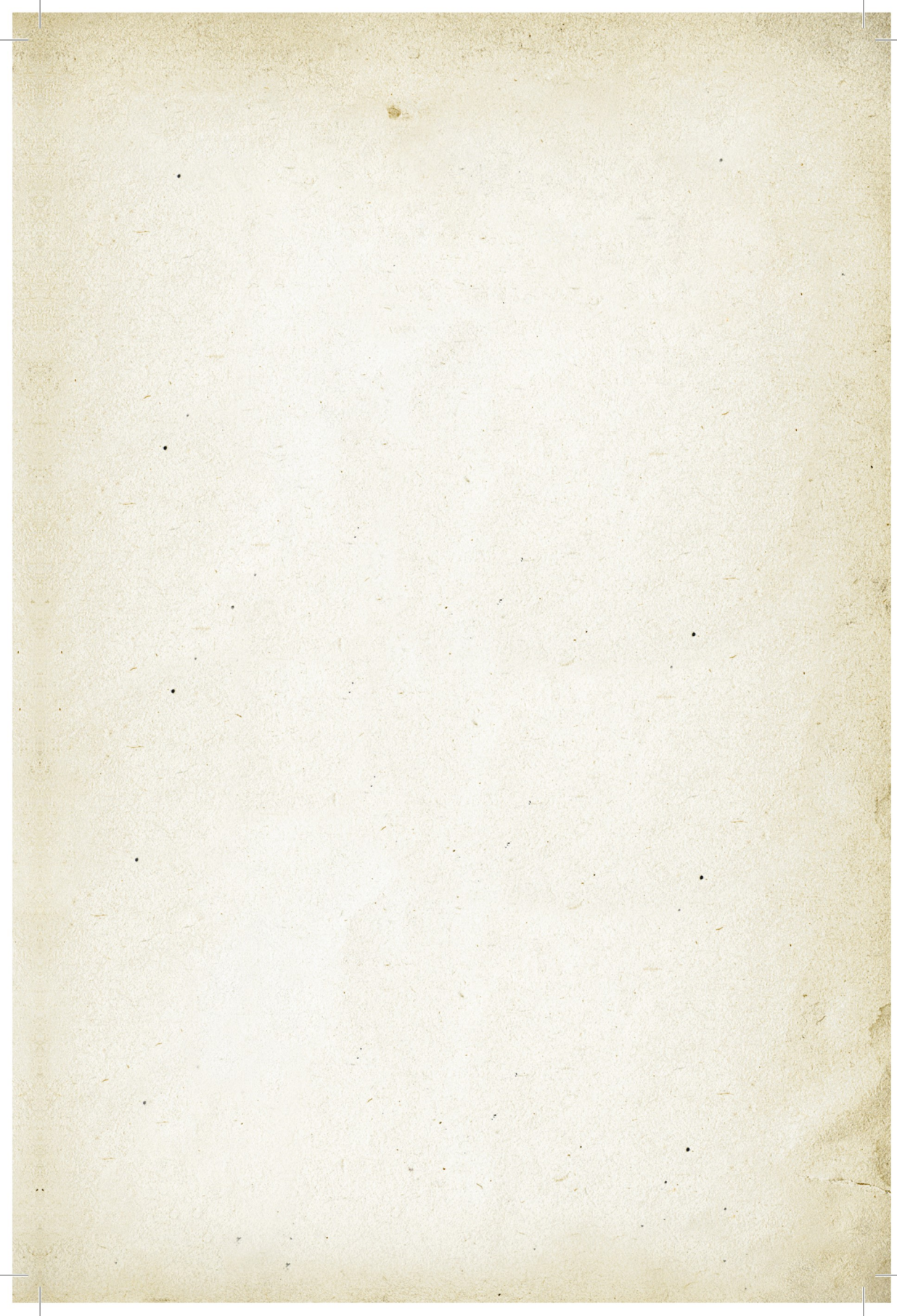
בתורתו הענפה העמיק סבינו את המושג שהתורה היא "תורה אחת", "תורת ה' תמימה" וכי כל העניינים שבפנימיות התורה משתקפים גם בנגלה תורה, ומאידך כל עניין בנגלה דתורה יש בו עומק וסוד לפנים מסוד ברזין דאורייתא וברזין דרזין שבתורת החסידות.

חיות מיוחדת הייתה לסבא ע"ה בביאוריו על התניא. בביאורים אלו רואים כיצד מדייק בדברי התניא קדישא, בסדר לשונו ועוד דיוקים נפלאים, וכן מוצא כל עניין המבואר בתניא ומביא לו השתקפויות בנגלה דתורה, ועל פי זה מבאר עניינים בתורה ובגמרא באופן מופלא, ומעלה משם עניינים בעבודת השם.

תקוותינו שבזכות שנהגה בתורתו ביום ההילולא שלו, הדברים יהין לעילוי נשמתו ולעילוי נשמת רעייתו, סבתינו מרת חוה גיטל בת ר' אשר ע"ה שאפשרה לו וכו' לעמול בתורה, ויהו הדברים זכות וחיזוק לכל יוצאי חלציו שימשיכו בדרכו דרך התורה, החסידות וההתקשרות לרבותינו הקדושים. ובזכות הפצת המעינות החסידות נזכה להתגלות משיח צדקינו בקרוב ממש.

ימים הסמוכים ל"ז שבט, ה'תשפ"ב

המשפחה

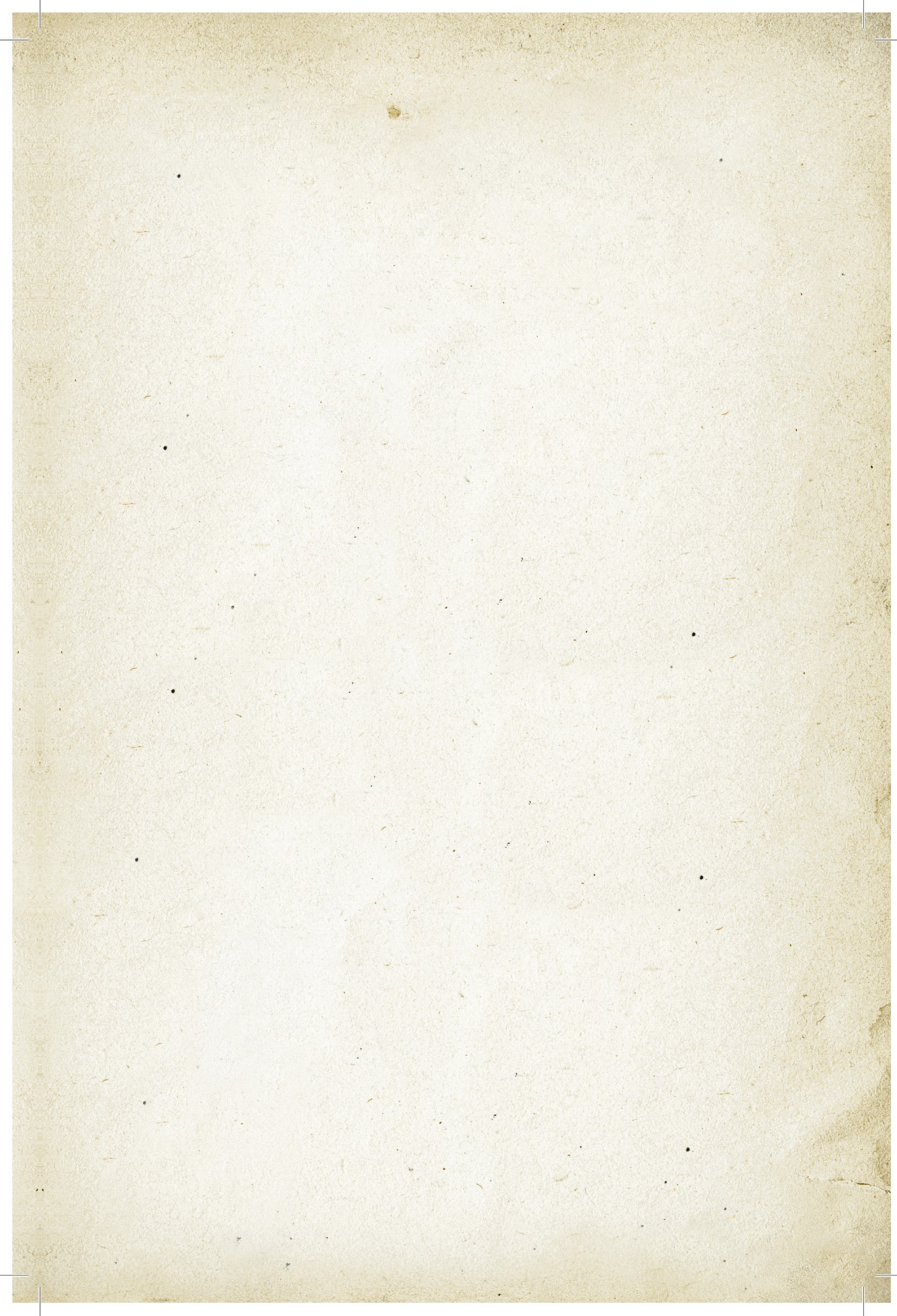
תוכן עניינים:

פתח דבר

המשך פרק ט'

אך מקום ... לימינו / השכינה היא למעלה מהראש /
אור המקיף מחבר ב' הנפשות / טוב אחרית
מראשית

וגם .. את האהבה / וכן שמחת לבב... ואין סוף
ותכלית / שמחה מהתחברות עם המלך ע"י תומ"צ /
שאלה בענין שייכות השמחה להכנסת כלה דווקא /
תורה - אורה, מצווה - שמחה / 'יושר' שייך לקיום
המצוות/ המעשה הוא העיקר - שעל ידו נעשה
התרוממות התחתון / תכלית המצוות - הכנסת כלה

המשך פרק ט'

אך מקום משכן נפש האלקית הוא במוחין שבראש ומשם מתפשטת לכל האיברים וגם בלב בחלל הימני שאין בו דם וכמ"ש לב חכם לימינו.

יש לומר טעם הדבר שמשכן הנשמה האלוקית היא במוח שראש מבוארת לעיל פרק ב'¹ שהנפש האלוקית היא חלק מחכמתו יתברך, שהוא וחכמתו אחד. וכיון שעניינה של הנשמה היא המוחין שבראש, לכן גם בגוף היא שורה במוח ומשם מתפשטת לכל האברים.

וזהו שבכמה מקומות מצינו שמקום השראת השכינה הוא בראש. כדברי הינוקא המובאים לקמן² על הפסוק "החכם עיניו בראשו" בשכינה ששרויה על ראשו. וראה גם בגמ'³ בענין נתן דצוציתא³ ובתוס' שם ד"ה דצוציתא: "שהיה נר דולק על ראשו". ועוד אמרו חז"ל⁴: "רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי". ובפרש"י על הפסוק "וישתחו"⁵ ישראל על ראש המטה". "הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה".

והנה גם התורה שהיא מקום משכן השראת אור ה', היא בחינת חכמה. וזהו שישראל על ידי אורייתא מתקשרין בקב"ה, שהתורה מגלה את בחינת המוחין של ישראל ועל ידי זה מגלה את שורשם של ישראל בחכמתו של הקב"ה.

1. תניא פרק ב'

2. תניא פרק ל"ה

3. שבת ל"א:

4. קידושין ל"ח.

5. ויחי מ"ז ל"א

וזהו שאמרו רז"ל על הפסוק "בראשית ברא"⁶: "בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו קדש ישראל לה' ראשית תבואתה", שהתורה, חכמתו יתברך, מגלה את שרש נשמת ישראל בחכמה עילאה, ולכן גם התורה וגם ישראל נקראים 'ראשית', בחינת 'ראש'. שזוהי תיבת ישראל, בחינת 'לי ראש'.

השכינה היא למעלה מהראש

והנה כד דייקת שפיר, השכינה עצמה שורה למעלה מהראש, שהחכמה היא מקום גילוי והיא התחלת ההשתלשלות ואילו השכינה עצמה שורה למעלה מהראש. וכידוע שהראש הוא בחינת חכמה, אבל מקור הנפש הוא במקיפים חיה ויחידה המקיפים מעל הראש. וזהו שאומר שהשכינה שורה על ראשו.

וכמבואר בלקוטי תורה ויקרא ד"ה ביאור הדברים הנ"ל ע"פ ולא תשבית מלח "והנה הגם שבתניא נתבאר שהנשמה נמשכה מבחינת חכמה שהוא המדע. כו' כמו שהבן נמשך ממוח האב והחכמה היא בחינת כלי כנ"ל אך יש לומר כי אע"פ שהחכמה היא בחינת כלי מכל מקום שורה בה עכ"פ א"ס עצמו שלמעלה מהחכמה וכמ"ש בספר של בינונים פל"ה בפג"ה ולכן גם בהנשמה הנמשכת מכלי חכמה עילאה מלובש גם כן הארה מבחינת האור המלובש בכלי החכמה עילאה דאיהו וחיוהי חד וכמ"ש באגרת הקדש משל גשמי לזה כמו בהטפה נמשך בהגם ממהות הנפש ועצמותה המלובשת במוחין ולכן מולידה בדומה לה ממש" עכ"ל. וזהו שנזכר לעיל שעצמיות ומהות הנשמה הוא למעלה מהשכל בו והשכל אינו רק כלי לבד להנשמה עצמה.

וזהו מה שלאחר ירידת משה מההר קרן עור פניו⁷ ואמרו חז"ל⁸ שזכה לקרני ההוד, רבותינו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר "ושכותי כפי".

6. הובא בפרש"י על התורה בראשית א, א

7. כי תשא ל"ד כ"ט

8. הובא בפרש"י שם

והנה בענין המערה כתיב⁹: "ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור ושכותי כפי עליך וכו'". וידוע המבואר בחסידות שענין צור החלמיש הוא העלם שאינו במציאות, בחינת יחידה שבנפש שעליה נאמר "יחידה ליחדך", ובחינה זו היתה אצל משה רבינו בגילוי, ולכך קרן עור פניו, מפני גילוי השכינה על ראשו. דהיינו שמקור ההשראה הוא מאור אין סוף, בחינת צור, אלא שהגילוי של זה הוא בבחינת ראשו של משה, קרן עור פניו.

אור המקיף מחבר ב' הנפשות

ויש לומר שחילוק זה בין הנפש האלוקית לנפש הבהמית שהם ב' נפשות, בחינת ריבוי, הוא מצד בחינת החכמה. אבל כאשר מתגלית היחידה שבנפש השורה מעל הראש, ועל ידה מתגלה העצמיות דישראל, מתגלה גם העצם של הנפש הבהמית שבישראל ושל הגוף הישראלי שרצונם לעבוד את השם, ואז מתגלית האחדות דישראל גם מצד גופם ונפשם הבהמית.

והנה, מעין ענין זה מתגלה ביום השבת, כמבואר בחסידות שהשבת אינה נקראת 'ראש' שבוע כיון שהיא למעלה מששת ימי המעשה לגמרי. ויש לומר הכוונה בזה שהשבת אינה בחינת 'ראש' כיון שבה מתגלה היחידה שבנפש הישראל שלמעלה מבחינת 'ראש'.

ויש לפרש: הנשמה יתירה היא החלק המקיף שבנשמה, בחינת היחידה, וזהו שאומרים במנחת שבת "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"¹⁰.

והנה בפירוש "גוי אחד בארץ" מבואר שישראל גם בארציות שלהם מתגלה בחינת

10. ראה תוס' חגיגה ג':

'אחד', אחדות השם. וענין זה מודגש בעיקר ביום השבת, זאת מתעלה גם הגוף ישראל עד שגם האכילה והשתיה והענוג שלו הם קדושה. שזהו ע"ד הנ"ל שכאשר מתגלה בחינת היחידה גם הגוף והנפש הבהמית מתעלים לקדושה.

לפי זה יש לפרש¹¹ את מאמר חז"ל: "שבת שנתן להם בצנעא . . נשמה יתירה לא אודיענהו דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת וכו'. היינו שמה שהקב"ה לא הודיע לאומות העולם בענין השבת שייך לנשמה יתירה שבישראל.

ויש לומר הביאור בזה: גם אומות העולם יכולים לראות את הקדושה שבישראל, בהנפש האלוקית, ולירא ממנה, כנאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". וכן איתא "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", אבל חראות הקדושה שבתוך הגשמי שבישראל, זה אינם יכולים. וזוהי הכוונה ש"נשמה יתירה לא אודיענהו" שבחינת היחידה שבישראל ההופכת אותם ליחידה אחת בכל ענייניהם, זה אינו שייך לאומות העולם, אלא נתן לישראל בצנעא שנאמר "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". כי זוהי האחדות של ישראל וקוב"ה, "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

טוב אחרית מראשית

לפי זה יש לפרש את המבואר בתלמוד ירושלמי אודות אלישע בן אבויה¹², רבו של רבי מאיר, שביום ברית המילה שלו קרא אביו לגדולי ירושלים והם אכלו ושתו וקרא גם לרבי אליעזר ורבי יהושע והם עסקו בתורה, ירדה אש מן השמים והקיפה אותם, שאלם אבויה האם באו לשרוף את ביתו, ואמרו לו חס ושלום אלא עסקנו בתורה כנתינתה מסיני שניתנה באש. אמר אבויה הואיל וזו כוחה של תורה

11. ביצה ט"ז.

12. הובאו בתוד"ה שובו בנים שובבים, חגיגה ט"ו.

אם יתקיים הבן הזה לתורה אני מפרישו. ועל כך דרש רבי עקיבא רבו "טוב אחרית דבר מראשיתו – טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו" וכיון שבראשיתו לא לשם שמים נתכוון לכך יצא לתרבות רעה.

ויש לומר שרבי עקיבא רמז זה במה שנקרא שמו אחר, שהוא ההיפך מהתורה שנקראת ראש. דהנה חכמת התורה היא בחינת ראש, אך קדושת התורה היא ששורה בה האש שלמעלה מהראש. אמנם אבויה אביו של אחר לא הרגיש בקדושת האש, בהשראת השכינה, וחשב שהיא באה לכלות, ורק כשהסבירו לו זאת חפץ להקדישו לתורה, אבל לו בשל השראת השכינה, שבה לא הרגיש, אלא בשל התועלת שבזה, שזוהי חכמה ללא קדושה. וכאשר החכמה אין בה השראת הקדושה אין היא בחינת 'ראשית' אלא 'אחרית' ולכך יצא ממנו 'אחר', בחינת אחריים שיצא לתרבות רעה¹³.

וגם בלב בחלל הימני שאין בו דם וכמ"ש לב חכם לימינו והיא אהבת ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב משכילים המבינים ומתבוננים בדעתם אשר במוחם בדברים המעוררים את האהבה.

מזכיר כאן הסדר דג' הבחינות "בלב משכילים המבינים" – בחינת חכמה (שנקראת "משכיל") ובינה ('מבינים'), "ומתבוננים בדעתם אשר במוחם" – בחינת דעת, והדעת מקשרת חכמה ובינה ומולידה אהבת ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב.

ובדיוק הלשון – "שלהבת מתלהבת", "ל עפ"י המבואר לקמן בפרק י"ט? בתניא, שהנשמה האלוקית נקרא "נר הוי", וכידוע ששם הוי' הוא מקור האורות.

13. ואולי יש לומר שבכך שאמרו זאת לרבי מאיר, תלמידו שכידוע גם העלה את רבו לגן עדן מרומז כאן גם תיקונו של אחר. וגם זה מרומז באמרו "טוב אחרית דבר מראשיתו", שכיון שבראשיתו, היינו ביום מילתו של אחר, האיר האור המקיף של התורה סביבות הבית, הרי אור מקיף זה יחזיר בסופו של דבר גם את אחר לגן עדן. וזהו "טוב אחרית דבר מראשיתו", טוב הוא ענין הגילוי "ותרא אותו כי טוב הוא", שנתמלא אורה, ומראשיתו בכוח האור המקיף הזה, יחזור גם אחר, בחינת 'אחור' ויתעלה לגן עדן בחינת 'ראשית'. (ועיין לקו"ש...)

וכן שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו כאשר עיני החכם אשר בראשו במוה חכמתו ובינתו מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו עד אין חקר ואין סוף ותכלית

יש לתמוה: מבאר שכאשר מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו, אזי מתעוררת שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו, אבל תוך כדי דיבור ממשך ואומר ש"תפארת ה'" וכו' היא "עד אין חקר ואין סוף ותכלית", ולכאורה הרי זה תרתי דסתרי, כי אם אין חקר לגדולתו, איך אפשר להתבונן בתפארת ה' עד כדי כך שההתבוננות תביא לידי שמחה?

ויש לומר שהביאור הוא על ע"פ המבואר לעיל בפרק ב' באריכות במעלת התורה ש"הוא וחכמתו אחד . . . ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו . . . כדכתיב אין חקר לתבונתו וכתיב החקר אלוק תמצא וכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם" ומ"מ מבאר שם ש"במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן ובצדו איותיות תנ"ך ודרשותיהן שבאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתן ולקיימן כל מה שאפשר במעשה דבור ומחשבה", וע"י שתפיסא ומתלבשת בתורה ומצוותיה אזי הנשמה תופסת ומתלבשת בהקב"ה ממש "דאורייתא וקוב"ה כולא חד".

שמחה מהתחברות עם המלך ע"י תומ"צ

ועד"ז כאן, שההתבוננות בגדולת ה' המביאה לידי שמחת הנפש היא ההתבוננות בכך דאף שאין מחשבה תפיסא ביה וכו', ע"י תורה ומצוות כן אפשר לידבק בו. וזהו מה שכתב קודם לכן שהאהבה היא "אהבת ה' כרשפי שלהבת מתלהבת בלב משכילים המבינים ומתבוננים בדעתם אשר במוחם בדברים המעוררים את האהבה". וזה בהמשך למה שביאר לעיל בפרק ד' "האהבה היא שרש כל רמ"ח

מצות עשה כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול כמ"ש במקום אחר".

ובהמשך לזה מוסיף ומבאר כאן מידת התפארת, המתבטאת ב"שמחת לבב" מתפארת ה', ויש לומר שזהו בהמשך בא בהמשך למידת האהבה הנ"ל, שכאשר מתבונן ביוקר והפלאות עניין המצוות שמקיימם ע"י האהבה, שעל ידם תפיסא ומתלבשת באוא"ס שלגדולתו אין חקר, הרי הוא בא לשמחה של מצוה.

וזהו מה שאיתא בגמרא¹⁴, "לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה וכו'", דבמתן תורה היה הגילוי של אין סוף ב"ה, "אתה הראית לדעת וכו'", וזה התגלה לנשמות ישראל, כדי שיוכלו ללומדה ולהשיגה נשמות בגופים, ועי"ז יוכלו להתחבר לאוא"ס ב"ה. וזהו כפי הנ"ל שהתפארת אינה מהתבוננות באוא"ס כפי שמופלא מהאדם, אלא מהתבוננות בכך שנתן לנו את תורתו, וצמצם אורו הבלי גבול כדי שנוכל להתחבר עמו.

שאלה בענין שייכות השמחה להכנסת כלה דווקא

הנה בענין השמחה איתא בגמרא "ושבחתי אני את השמחה"¹⁵ וכתיב ולשמחה מה זה עושה, לא קשיא ושבחתי אני את השמחה שמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה". ומפרש רש"י: "שמחה של מצוה, לגון הכנסת כלה"

ויש לדייק בפירוש רש"י דשמחה של מצוה היינו הכנסת כלה. דלכאורה השמחה צריכה להיות בכל מצווה, ומדוע מביא רש"י שזוהי דווקא בהכנסת כלה. ועפ"י פשוט יש לומר דבכל מצווה השמחה היא פרט במצווה עצמה, ואילו בהכנסת כלה

14. ברכות נ"ח.

15. שבת ל'.

המצווה היא השמחה. וכפי שמביא לאחרי זה בגמרא את הכתוב באלישע הנביא "והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'" שעל ידי השמחה בעצמה נעשית השראת השכינה, אמנם עדיין יש לעיין על פי פנימיות העניין מדוע מביא דווקא הדוגמה של הכנסת כלה.

תורה – אורה, מצווה – שמחה

והנה בעניין השייכות של השמחה לקיום המצוות דווקא "שמחה של מצווה" נאמר בכתוב "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". ואיתא בגמרא "אמר רב נחמן בר יצחק¹⁶: לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה, צדיקים לאורה וישרים לשמחה צדיקים לאורה דכתיב אור זרוע לצדיק וישרים לשמחה דכתיב ולישרי לב שמחה".

ומבואר בחסידות שבחינת 'ישר' זהו שהאור יורד למטה כפי שהוא למעלה. דהנה ידוע שה'אור' הוא בבחינת החכמה שהוא בא מלמעלה ואילו ה'שמחה' היא בספירת הבינה ששייכת למקבל, למטה. וזהו החילוק בכללות בין התורה למצוות. התורה היא אורו הגדול מלמעלה, ואילו המצוות הן עבודת האדם התחתון מלמטה.

ובפרטיות יותר: "אורה" – הוא עניין האור ד"נר ה' נשמת אדם", ונשמות שרשם משם הוי' ברוך הוא כמ"ש "כי חלק הוי' עמו", ושם הוי' הוא מקור האורות, וכן נקרא האור גם בשם אהבה, "ואהבת" בגימטריא ב' פעמים אור (אור ישר ואור חוזר), וזהו דאיתא¹⁷ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", והיא בחינת "אור זרוע לצדיק", "ועמך כלם צדיקים", כי לכל אחד ואחד מישראל יש נפש האלקית, חלק

16. תענית ט"ו.

17. סנהדרין פרק י"א

אלוק ממעל ממש, נר ה' נשמת אדם".

כתיב "כי נר מצוה ותורה אור" – התורה היא אור מלמעלה, אור החכמה שהוא 'אור זרוע' מלמעלה, אמנם המצווה עניינה 'נר' שהוא אור העולה מלמטה למעלה, ע"י שנתפס בפתיחה ובשמן גשמיים. וכך המצווה מאירה על ידי עניינים גשמיים תפילין מעור גשמי וציצית מצמר גשמי וכדומה, שזהו האור שמלמטה למעלה.

י'ושר' שייך לקיום המצוות

וזהו מה שאורה היא לצדיקים ואילו שמחה היא לישרי לב. צדיק, היינו שיש בו מלכתחילה רק אור עליון, כנאמר 'אור זרוע לצדיק' זהו גילוי מלמעלה שעניינו התורה. ובאדם זהו מצד הנשמה שבו. ולכן זוכה ל'אורה'. ואילו 'ישרי לב', שמורידים את האור מלמעלה גם למטה באופן דישר, זהו מצד הגוף על ידי קיום המצוות¹⁸, ולכן זוכים ל'שמחה', שהיא מצד המקבל. ולכן אמרו חז"ל "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, כנ"ל.

עניין זה מבואר בדברי חז"ל על הפסוק "ליהודים היתה אורה ושמחה וכו'"¹⁹ - "אורה זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך וכו'". הרי ש'אורה' שייכת לתורה שהיא מצד הנשמה, ואילו 'שמחה' שייכת למצוות שמצד הגוף שזהו עניין ד'יום טוב', היינו שהאור דקדושה בא גם מצד הגוף הגשמי, ששמח ומתענג בשמחת יום טוב.

18. ולהעיר גם מדברי חז"ל (נזיר כ"ג, א) "אמר רבה בר בר חנה אמר רב יוחנן, מאי דכתיב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ פושעים יכשלו במ, משל לשני בני אדם שצלו לפסחיהם, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה וצדיקים ילכו במ וזה שאכלו לשום אכילה גסה ופושעים יכשלו במ. [ומפרש רש"י: ואחד אכלו לשום אכילה גסה, או מחמת תאוה שאכלו ברעבון], הרי שעניין היושר קאי על קיום המצוות.

19. מגילה ט"ז:

המעשה הוא העיקר – שעל ידו נעשה התרוממות התחתון

וזהו מה שמבואר ברש"י שם ש"ישרים עדיפים מצדיקים", "וישרים לשמחה", היינו מקיימי המצוות במעשה בפועל וישרים עדיפי מצדיקים על דרך שנעשה קודם לנשמע, כי המעשה הוא העיקר והוא הפועל גם בתלמוד. כיון שהמעשה ממשיך את גילוי אור הקדושה למטה יותר והוא בשיא התוקף למטה כמו למעלה.²⁰

לפי זה יש לבאר את נוסח תפילת שבת ויו"ט "שוכן עד מרום וקדוש שמו וכתוב רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה, בפי ישרים תתרום ובשפתי צדיקים תתברך":

"בפי ישרים תתרום" – על ידי העבודה דקיום המצוות שזהו מצד התחתון, נעשית עליה של התחתון לקדושה ולכן נפעל 'תתרום', התרוממות מלמטה למעלה. ואילו "ובשפתי צדיקים תתברך" על ידי עבודת בצדיקים שהיא העבודה מלמעלה למטה נעשה 'תתברך', שהברכה עניינה המשכה מלמעלה למטה.

תכלית המצוות – הכנסת כלה

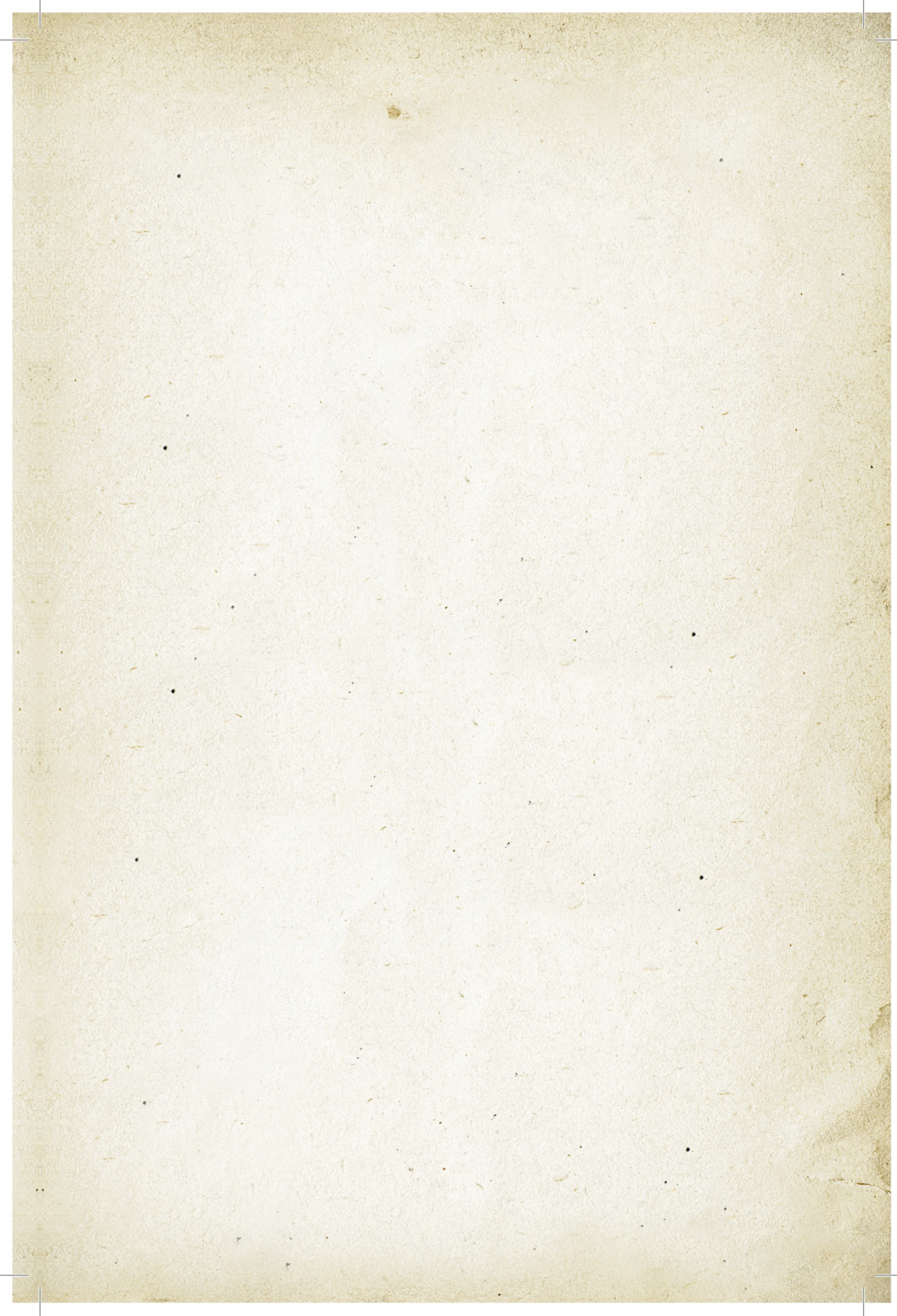
על פי כל זה מבואר הטעם הפנימי לכך שהדוגמה לשמחה של מצוה שמביא ש"י היא 'הכנסת כלה' דווקא. דהנה ידוע שהקב"ה וכנסת ישראל נקראים חתן וכלה. ובעניין השמחה שבחתן וכלה יש את שמחת החתן "כמשוש חתן על כלה" שזהו שמחת העליון מלמעלה למטה שזהו עניין התורה, ויש את שמחת הכלה, 'הכנסת

²⁰. יש לקשר זה למאמר חז"ל (סוטה ט', א) "דרש רבי חנינא בר פפא, מאי דכתיב רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה, אל תקרי נאווה תהלה אלא נוה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם". עניין הקמת המשכן ומקדש ע"י משה ודוד, הוא תכלית העבודה של קיום המצוות, שזוהי השראת השכינה כאן למטה. שזהו עניין 'ישר' כנ"ל, שהיא ההמשכה למטה כמו למעלה. והמודגש אצל משה ודוד הוא שהמשכה הייתה בתוקף הנצחיות למטה כמו למעלה עד ששונאיהם לא שלטו במעשי ידיהם. ולכן נקראו ישרים.

הכלה', שהיא עלייתה מלמטה למעלה לקראת החתן, "הכנסת הכלה" שבעבודה הוא עניין קיום המצוות. ולכן השמחה שב'הכנסת כלָה' מבטאת את כללות עניין השמחה שבקיום המצוות שהיא עליית ישראל מצד עצמם מלמטה בשמחה של מצוות לקיים רצון ה'.

וזהו שמבאר כאן שמידת התפארת של הנפש האלוקית היא השמחה באור אין סוף, לאחר ההתבוננות בכך שלגדולתו אין חקר, וכפי שנת"ל, הכוונה היא שכל גדולה זו הכניס בתוך התורה והמצוות, וע"י הבנת גדול היוקר הנפעל על ידי לימוד התורה וקיום המצוות נפעלת שמחת לבב, מגודל האהבה שנתן לנו השי"ת בתורתו ובמצוותיו, שזהו עניין של שמחה של מצווה, שעיקרה הוא "הכנסת כלָה", שכנסת ישראל מתרוממת ועולה מתוך תשוקה להקב"ה, כלה מלשון כלות הנפש, וזהו מתוך שמחה וטוב לבב, שמחה של מצווה.

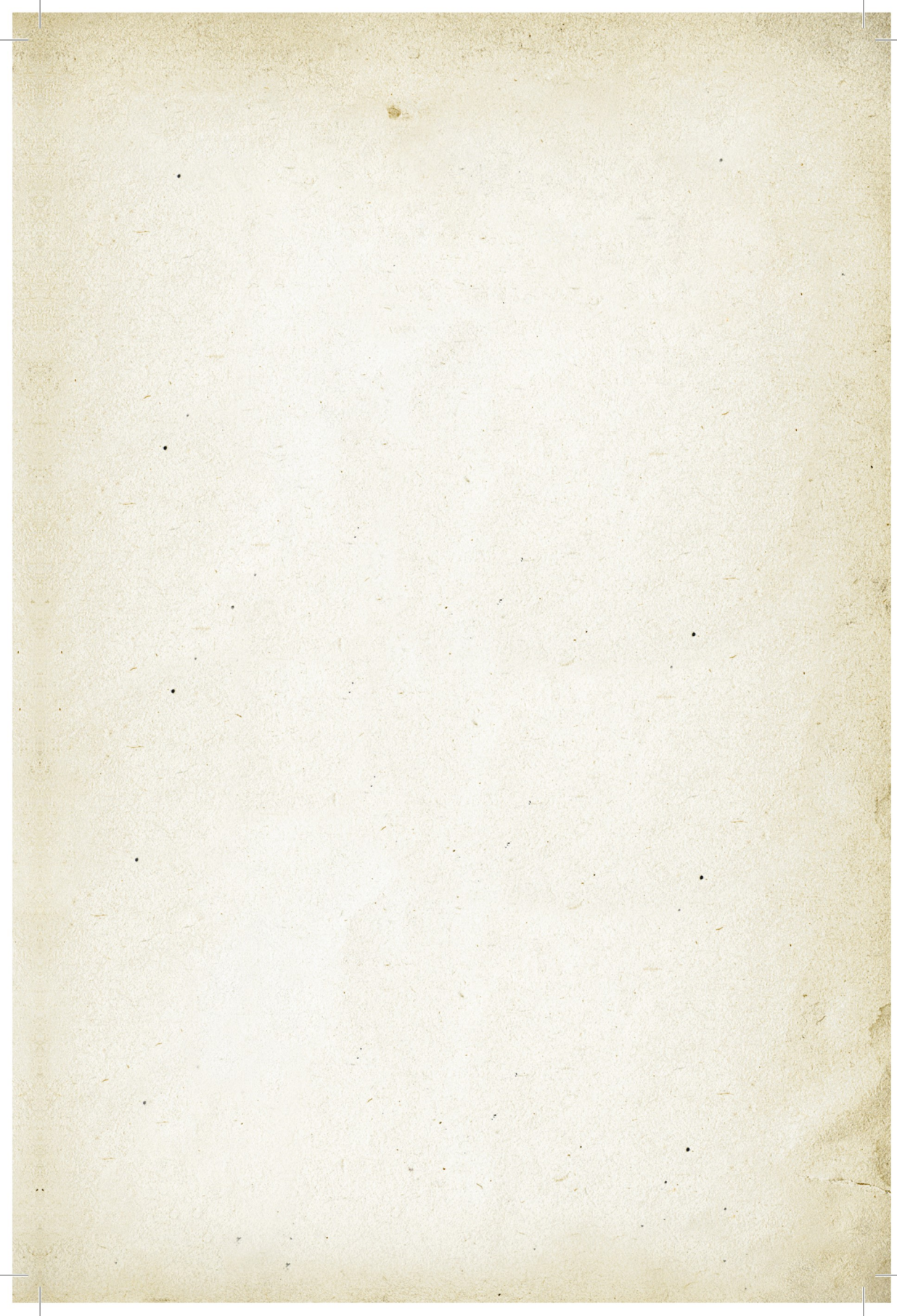

תולדות ההנהגה

תולדות ופרקי חיים מקורותיו ופועלו של
הרה"ח ר' דוד רבינוביץ ע"ה
ובו ראיונות אודות תחנות חייו ופעולותיו המרכזות בתחום הפצת המעיינות.

תוכן עניינים:

פרק עשירי • ראיונות

הפצת המעיינות בשכונת קטמון וסביבותיה

עם בני עליה מבני עדות המזרח / דוגמא חיה של יראת שמים / ליל שישי חסידי / רשת שיעורי תורה / חברותא לפני הנץ / ישיבת 'פורת יוסף' בקטמון / מסירות נפשו של הרב בעדני / עם הגר"ע יוסף / ביקורים מחממי לב / המעבר לישיבת 'תומכי תמימים' / קירוב הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ)

חזרת דא"ח

השפיע גם על ה'מתנגדים' / מעודד ומאיר / מאכל שבת / 'שליחות' בחזרת דא"ח

בישיבת 'תורת אמת'

הקמת תלמוד תורה חב"ד בירושלים / הקמת ה'מכינה' / הרבי מתעניין ומעודד / הרבי עוקב אחר ההתפתחות / גיוס תלמידים ל'מכינה' / דאגה אבהית לתלמידים / המכתב שהמתין 53 שנים / ראייה כללית / לא לצער את הרבי / שיחת תלמידי חכמים

הפצת המעיינות

ה'מלוה מלכה' / משפיע בישיבת 'טשיבין' / שיעור התניא לבחורים / הכנה מדוקדקת / שהתניא יהיה נחלת הכלל / 'מאמר' לחתונה / חסיד לדוגמה

מציאת מקום המקדש

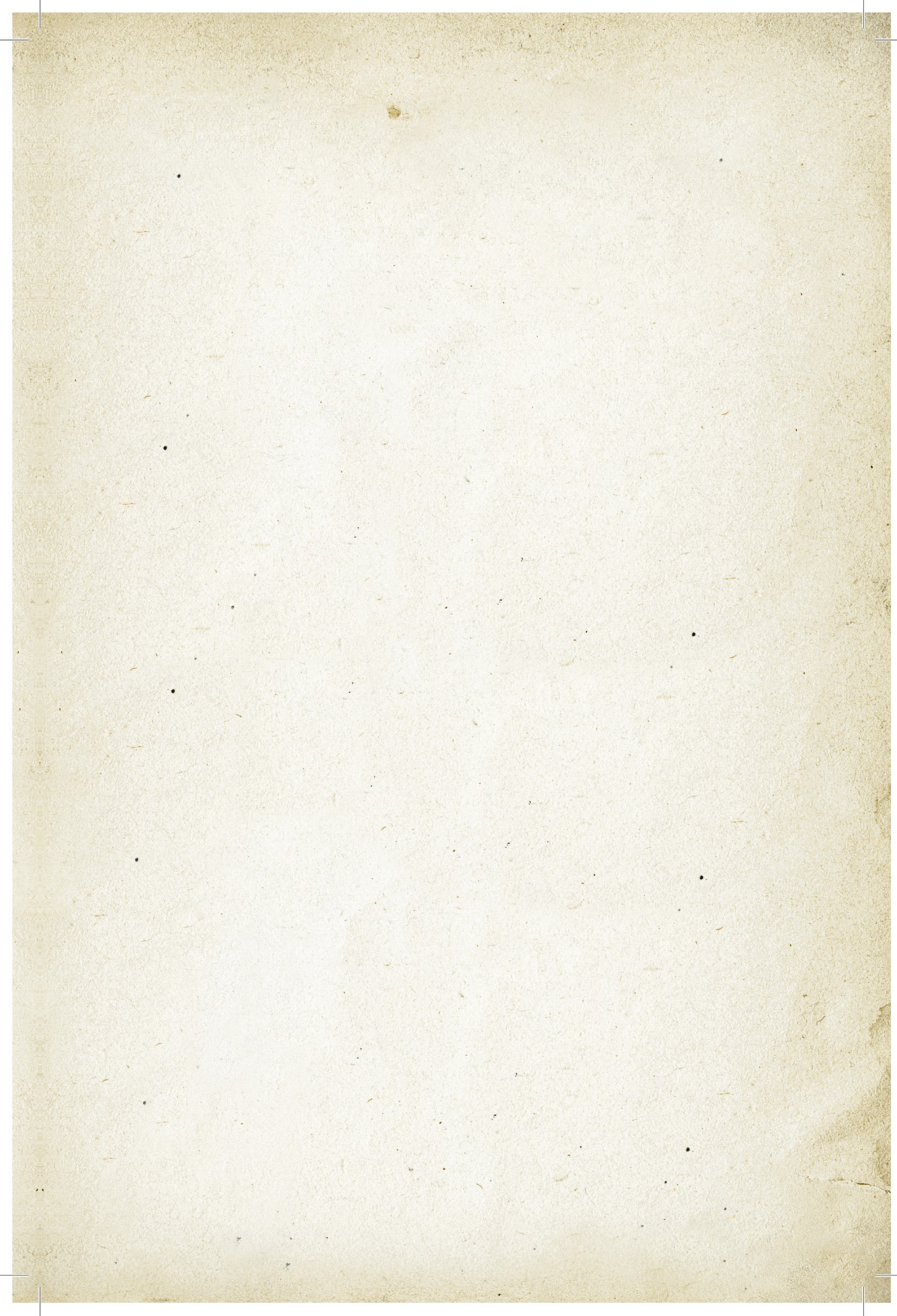
עם פמליית ה'נתיבות שלום' / שמירה על הר הבית / פגישה עם ראש הממשלה שרון / כשאהוד אולמרט מקנא...

תורת חיים

חיבור קצוות בלימוד התורה / שקוע בקדושה / שיעור מהי צניעות / אנציקלופדיה לחסידות / עם גיסו הגאון רבי אלעזר דוד פרידמן זצ"ל

בין אדם לחבירו

להרים את רוח הבריות / אבא לאחייניו

לקראת יום היארצייט השביעי של סבינו הגאון החסיד ר' הלל רבינוביץ' אנו מוציאים חוברת שביעית ובה סיפורים ששמענו מקרובי משפחתו, תלמידיו ושומעי לקחו ששפכו אור על תחנות שונות בימי חייו והוסיפו נופך מקורי על המסופר בפרקים הקודמים

פרק עשירי:

הפצת המעיינות בשכונת קטמון וסביבותיה

כבר בהיותו נער צעיר טרם חתונתו עסק הרב הלל רבינוביץ' ע"ה בהפצת תורה וחסידות בקרב בני ירושלים.

את הרקע לדברים נביא מתוך דברי ר' הלל עצמו בראיון שנתן:

"נולדתי בעיר העתיקה בשכונת בתי מחסה בתוך החומות של ירושלים העתיקה בנעוריי למדתי בתלמוד תורה 'שומרי החומות' ולאחר מכן בישיבה שם אצל הרב הגאון רבי אליעזר בראנד ע"ה ובמיוחד אצל המשגיח רבי אליהו ראטה בכל ערב הייתי עוד לפני הבר מצווה הולך ללמוד סדר חסידות בבית הכנסת 'צמח צדק' בישיבת מדרש שמואל על שם הרבי מהר"ש, מוסרי השיעורים היו אבי מורי רבי שמואל בן ציון רבינוביץ', והרה"ח ר' יחיאל יהודה שלעזינגר.

ר' הלל בכותל המערבי ביום חתונת בנו הגדול

לאחר הבר מצווה נכנסתי ללמוד בישיבת 'תורת אמת' אצל ראש הישיבה הרה"ג ר' משה שמואל שפירא ע"ה והמשפיע הרה"ח

ר' משה יהודה רייכמן ע"ה, אני זוכר היטב את הבר מצווה שלי וזאת בעקבות כך שהיה ממש מנין מצוצמם של אנשים שהסכימו לרדת כל יום לכותל להתפלל כיוון שהערבים היו מתנכלים בדרך למי שהלך להתפלל בכותל, אבי היה מהמתפללים הקבועים במנין מיוחד זה והיו ימים שלא הצליחו לגייס מנין, גם בבתי הכנסת ברובע היה בעיה של מניינים לא כל היהודים ברובע היהודי הקפידו באותם ימים קשים על שלוש תפילות במנין, ולכן היהודים היראי שמיים בבית הכנסת שלנו שמחו כשנהייתי בר מצווה כיון שסוף סוף יהיה עוד אחד למנין, ובפרט משתתפי המנין בכותל שמחו על כך.

"בשנת תש"ח כשכבשו הירדנים את העיר העתיקה וגלינו לקטמון, כמונו באו מהרבה שכונות בירושלים בברחם מפני המלחמה" אז נפתח פרק חדש בחייו של ר' הלל ואז התחיל בפעולותיו הברוכות בהפצת אור התורה והחסידות בין תושבי השכונה.

עם בני עליה מבני עדות המזרח

חלק נכבד מפעולותיו באותה התקופה היה לימוד תורה וחסידות עם בני עדות המזרח שהתגוררו באותה תקופה בשכונה ובאזור. חלק מכהנים כיום כרבנים חשובים במזרח עולם התורה. בהקשר לכך קיימנו ראיונות עם שלשה

הגאון חכם שלום כהן מעיין בחוברות הלל אומר

מגדולי רבני עדות המזרח המכהנים כראשי וחברי מועצת חכמי התורה, שלשתם סיפרו לנו על אישיותו של ר' הלל ועל פעולותיו הברוכות בהפצת אור התורה והחסידות.

את הגאון רבי

חכם שלום כהן, נשיא מועצת חכמי התורה, פגשנו בביתו לשיחה רוויית זיכרונות מימי קדם. כשהתחיל לשחזר את אותם ימים, למרות שעברו למעלה משבעים שנה, ניצת בעיניו זיק של חדות נעורים, נראה היה שהוא מתרפק בערגה על חדות החיים והיופי הרוחני ששרר אז בשכונת קטמון.

דוגמא חיה של יראת שמים

"את משפחת רבינוביץ הכרתי טוב מאוד", מספר חכם שלום כהן, "אבי, חכם אפרים הכהן היה בקשר הדוק עם המשפחה. זכורני כמו היום את כל בני המשפחה, אשר היו אברכים טהורים ויראי שמיים, שהיו עוסקים בלימוד התורה ושקועים בה".

"גרנו אז בהחוב הגנד"ע 4 משפחתנו התגוררה בקומה השניה ומתחתנו התגוררה משפחת רבינוביץ, האב ר' שמואל היה ירא שמים מרבים והתעסק במרץ בהעמדת הדת על תילה בשכונה החדשה-ישנה. הייתה זו שכונה שהתגוררו בה קודם ערבים בעלי אמצעים ובמלחמת העצמאות הם ברחו ונטשו את ביתם, מנגד היהודים תושבי הרובע היהודי בעיר העתיקה שגם הם ברחו מביתם מצאו להם את שכונה זו ושם איוו למושב להם".

"ההיכרות עם אבי המשפחה רבי שמואל, הייתה כבר מהרובע היהודי, שם היה דמות פעילה למען החזקת התורה ולומדיה. בהשגחה פרטית גם משפחתנו וגם משפחתו של ר' שמואל ברחו מהרובע והשתכנו באותו בנין בשכונת קטמון".

"במשך חודשים רבים לאחר המלחמה נמשכה מלחמת התשה מצד הערבים. הם היו יורים פגזים

הגאון חכם שלום כהן בסוד שיח עם אב"ד ירושלים הרה"ח יהודה רבינוביץ

על שכונת קטמון בה התגוררנו. בכל פעם שהיו יורים עלינו פגזים היינו יורדים לישון בבית משפחת רבינוביץ, שהתגוררה בקומת קרקע שהייתה יותר בטוחה אל מול הפגזים. אני הייתי ישן יחד עם ר' הלל באותו החדר. היינו גם בני אותו גיל ממש. וכך נוצר קשר חזק בינינו ואף היינו לומדים יחד דברי תורה וחסידות."

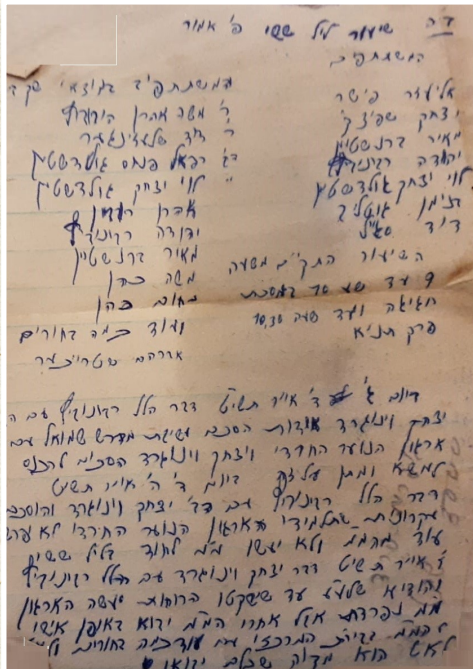
ליל שישי חסידי

חכם כהן ממשיך ומעלה זיכרונות מימי קדם: "חיינו אז כמו משפחה אחת ממש, היה לנו לא רק קשר של חברים אלא קשר של אחים ממש. לא אשכח את אותו יום עצוב כאשר קרה האסון הגדול ור' שמואל, שהיה מאיר פנים כל כך, נפטר לבית עולמו בטרם עת. עד עכשיו חקוקה בזיכרוני ההלוויה הקשה בה השתתפתי. אני אפילו זוכר את גילו של רבי שמואל הוא היה אז בן 48

בפטירתו, כולנו הוכנו בתדהמה הוא היה כל כך נמרץ הוא אז היה בשיא פעילותו לפתח את המצב הרוחני בשכונה, כל כך הרבה דברים ברוכים בהפעלת מניינים ושיעורים ובחיזוק כל ענייני היהדות נזקפו אז לזכותו ובפתע פתאום נקטף בדמי ימיו."

את השיחה מסכם הרב כהן: "היו אלו ימים אחרים מהיום, הייתה פשטות ואהבת אחים, לא היו מחיצות והבדלים בין שומרי תורה ומצוות על רקע עדתי או קהילתי. כולנו היינו בחברות אמיתית. במיוחד עם הרב הלל ואחיו הרב נחום רבינוביץ שהיו יראי שמים ועסקו בלימוד התורה לרבים."

הגאון החסיד ר' יהודה רבינוביץ,

ד"ר שרשם ר' הלל לרבי על משתתפי השיעורים בקטמון ועל הפעילות

ר' הלל באותם ימים (מתוך תעודת הזהות)

אחיו של ר' הלל, מצטרף בשלב זה של השיחה ומספר שזכור לו כיצד היו בכל ליל שישי אחיו בגדולים הולכים לישיבת פורת יוסף, שהייתה אז בפאתי השכונה, ולומדים תורה וחסידות עם בני העלייה שבישיבה, וגם הוא זוכר בתור נער צעיר את הידידות החזקה שהייתה בין אחיו. הגדול ר' הלל לבין חכם שלום כהן, ידידות של לימוד תורה בצוותא ושיחות בענייני יראת שמים וחסידות.

רשת שיעורי תורה

בהמשך הראיון הנזכר עם ר' הלל פרט הוא את הפעולות שנעשו באותם ימים בשכונת קטמון:

"היו אז בני נוער רבים שבעקבות המלחמה

והנדודים משכונה לשכונה לא מצאו את עצמם והיו משוטטים ברחובות, היו מסתובבים שעות רבות בעיקר בערב ואחר הצהריים ללא מעש, פתחנו אז ישיבת ערב בבית הכנסת המרכזי והיו שם בחורי חמד לומדים בתורתנו הקדושה בהתלהבות ובחיות, ומאז החילותי לומר שיעורי תורה ברבים בכל יום בפני הבחורים, מדי פעם היינו מביאים גם את המגיד מישרים ר' שבת יודלביץ' לדבר עם הנערים, וכך סחפנו המונים לפעילויות. הגענו לזמנים בהם היו למעלה ממאתיים ילד שלמדו בישיבת הערב.

"בנוסף לפעילות עם הנערים הצעירים זכינו אז להקים שיעור נוסף בפרשת שבוע לנערים המבוגרים יותר, הייתה אז חבורה שלימה שהסתובבה בשכונה והתעסקו עם דברים שלא מתאים לבני משפחות יראי שמים, התיידדתי עם אחד הנערים שהיה כריזמטי וסוחף, הוא היה מעין מנהיג לקבוצה זו, השקעתי בו כוחות רבים בשיחות אישיות ובלימוד פרטי וכאשר הוא נסחף באהבת התורה כולם באו אחריו וכך קם לו השיעור מידי שבוע לבחורים המבוגרים יותר. במוצאי שבת ארגנו סעודת מלווה מלכה בה הייתי מוסר דברי תורה

וחסידות בקשר עם הפרשה, לעתים היינו מביאים את המשפיע הרב דוד גולדברג להתוועדות במוצאי שבת.

בקטמון שכנה אז גם ישיבה שהייתה קודם לכן בשכונת סנהדריה גם שכונה זו הופגזה ללא הרף על ידי הירדנים ובעקבות כך עברה הישיבה לקטמון, בישיבה זו הייתה גם פנימיה בה התגוררו כמאה בחורים מפליטי השואה וכן ילדים שברחו מאיראן וכונו אז 'ילדי טהרן', בנוסף לכך נוסדה בקטמון פנימיה לתלמידי ישיבת 'פורת יוסף' ששכנה קודם לכן ברובע היהודי, הישיבה עם כל תלמידיה ברחו יחד איתנו מהעיר העתיקה, והעתיקו את מקום מושבם לקטמון. במשך הבוע ובפרט בשבת הייתי מגיע לישיבות אלו ואומר שיעורי תורה בספר ה'תניא' ובלקוטי תורה של אדמו"ר הזקן, ושם זכיתי וראיתי פירות ברוכים בעמלי והרבה מאותם נערים שהייתה שאלה גדולה האם באמת ימשיכו בדרך התורה והמסורת נדבקו לתורה וכולם הולכים היום בדרך הישר בלימוד התורה וקיום המצוות, גם עם המובחרים של בני הישיבה, תלמידי חכמים גדולים שהשתוקקו ללמוד ולהכיר את פנימיות התורה למדתי בקביעות שיעורים בחסידות.

אחד מאותם בני עליה שלמד עם ר' הלל חסידות הוא יבדלחט"א, הגאון רבי משה מאיה, חבר מועצת חכמי התורה. לא היה קל להשיג את הרב מאיה, בשל עיסוקיו הרבים בהרבצת התורה לשכבות העם מסביב לשעון.

בשיחה שקיימנו עמו, סיפר הרב מאיה כי הקשר עם הרב ר' הלל החל בעת שלמד כתלמיד בישיבת 'פורת יוסף'. "היינו אז בפנימייה בקטמון", נזכר הרב, "הרב הלל היה מגיע לשם הרבה. לא ידעתי מה התפקיד שלו באותם ימים. הוא היה נראה לי אז אברך שמגיע ללמוד איתנו".

חברותא לפני הנץ

ממשיך הרב ומספר: "הוא היה לומד עם בחורים בספר התניא, כמה פעמים גם למד איתי בספר זה. לנו הייתה קביעות בחברותא ללמוד 'ליקוטי תורה', בכל בוקר, לפני הנץ. הלימוד המשותף נמשך כמה חודשים טובים, ייתכן אפילו שנה תמימה.

"לא אשכח את הימים הללו. הייתי קם כל בוקר מוקדם, עולה לשטיבל ולומד איתו בהתמדה ליקוטי תורה. אני זוכר אפילו את הקטע שלמדנו, על הפסוק בְּרִית מְלַח עוֹלָם. יש על זה לקוטי תורה ארוך". אומר הרב וחוזר עשרות שנים אחורה. "בקושי דיברנו דברים מעבר ללימוד, התרכזנו בעיקר בלימוד. פעם רצה שאכתוב לרבי מליובאוויטש, אבל בפועל הדבר לא הסתייע".

"הלימוד של הרב הלל עם הבחורים בספר התניא נתן להם אופק מחשבה, כיוון. אני חסיד של ספר התניא", אומר הרב בחיוך.

על דמותו של הרב רבינוביץ, אומר הרב מאיה: "בהיבט האישי היה לו קסם אישי גדול. תמיד היה חיוך על פניו, תמיד צהלה. פניו היו מאירות כל הזמן. כולם אהבו אותו בישיבה. היה ביננו הפרש גיל גדול, ההבדל ביננו מאוד גדול אבל למרות זאת הצלחנו להתיידד".

ישיבת 'פורת יוסף' בקטמון

גם עם הגאון רבי שמעון בעדני, זקן רבני מועצת חכמי התורה, הצלחנו לשוחח אודות אותם הימים וכך הוא סיפר: "באותו זמן לאחר מלחמת העצמאות הייתה בכל הארץ ישיבה ספרדית אחת, ישיבת 'פורת יוסף' ברובע היהודי בעיר העתיקה, גם ישיבה זו הייתה בלי פנימיה כך שלנוער הספרדי לא היה מקום לימודים ראוי, דבר זה הביא לנשירה גדולה בקרב הציבור.

"אני זוכר את כל תהליך הכניעה הייתי מקורב אז לרבה של העיר העתיקה הרב ישראל זאב מינצברג שהיה רב אחר כך בקטמון, הוא זה שהרים דגל לבן יחד עם הרב בן ציון חזן,

הגאון חכם שמעון בעדני מעיין ומתעמק בחוברות הלל אומר

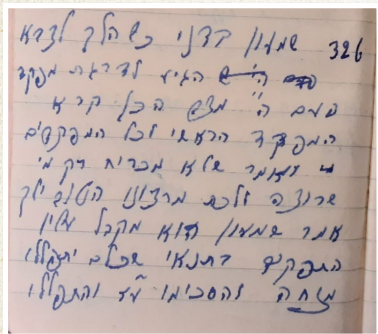
כיצד אחרי הבריחה מהעיר העתיקה כולם חיפשו מקום מקלט, הייתה אז שכונה שהתרוקנה מתושביה הערבים, וכל הפליטים התיישבו בה, זו הייתה שכונת קטמון, גם אנחנו ישיבת פורת יוסף חיפשנו מקום מפלט להקים בו ישיבה, וכך הגעתי לקטמון ופתחתי את הפנימיה הראשונה של ישיבה ספרדית בארץ הקודש.

"אני זוכר שפעם שאלתי שאלה בהלכה את הרב מינצברג, הוא היה גאון גדול והוא היה הפוסק הראשי אז כולם הלכו לשאול אותו, לאחר שענה לי את תשובתו שאלתי אותו הרי בספר פלוני (שהלכנו לפי פסקיו) כתוב אחרת... ענה לי הרב מינצברג "איך ווייס, איך ווייס" [אני יודע, אני יודע] וכך חזר על זה כמה פעמים באומרו יודע אני היטב מה כתוב שם ובכל זאת פסקתי כך דווקא.

"אני זוכר טוב את משפחת רבינוביץ מקטמון ואת ר' הלל בפרט כיצד היה מגיע בכל יום לישיבה שלנו והיה לומד עם נערים, אני זוכר אפילו שהייתי בא לראות מה לומד איתם הוא היה מגיע עם הספר ליקוטי תורה של בעל התניא ולומד איתם בחיות, אני זוכר כיצד למד אז עם הרב חכם משה מאיה שהיה תלמיד בישיבתנו".

מסירות נפשו של הרב בעדני

ממשיך הרב בעדני ומספר אחד מהרבנים בישיבה שלנו היה חכם שלום כהן שאביו חכם אפרים הכהן התגורר בקטמון, ובשבת היינו באים לאכול אצלו סעודה שלישית, אז נפגשתי שוב במשפחת רבינוביץ שגרו בקומה התחתונה מתחת לביתם של חכם אפרים ומשפחתו, קטמון הייתה אז בחזית ממש על הגבול עם הירדנים והרבה פגזים נורו בסביבתה, כך שהקומה התחתונה תמיד הייתה בטוחה יותר, ולכן כשהיו יריות של פגזים בעת סעודה שלישית היינו כולנו כל חכמי הישיבה ורבניה יורדים לביתם של משפחת רבינוביץ, וממשיכים שם את דברי

חלק מהסיפור אודות חכם שמעון בעדני במחברתו של ר' הלל משנת תשי"ד

התורה יחד עם אבי המשפח ר' שמואל.

סיפור מעניין מצאנו במחברתו של ר' הלל מחודש אדר תשי"ד, כשהבאנו את הסיפור בפני הרב בעדני אישר את הדברים ואף הוסיף פרטים על הסיפור.

"באותם שנים קשות כשהייתה מלחמת קיום של היהודים בארץ, גם הרב בעדני כמו כולם השתתף בלחימה, ועלה לדרגת מפקד, הייתה מערכה אחת מסוכנת מאוד שחיפשו לה פלוגה תסכים לקחת על עצמה את המשימה, הגיע המפקד הראשי וכינס את מפקדי הפלוגות ואמר שמפאת הסכנה והמורכבות של המערכה הוא לא מחייב אף אחד לקחת את פלוגתו למערכה זו אלא רק את מי שמתנדב לכך מצד עצמו, קם אז הרב שמעון ואמר שהוא לוקח זאת על עצמו אך בתנאי שקודם לכן כולם יתפללו יחד מנחה ובזכות התפילה ינצלו, ואכן בסייעתא דשמיא הלכו למערכה מורכבת זו ובזכות התפילות לא נפל מהם אפילו אחד"

עם הגר"ע יוסף

הקשרים של ר' הלל עם גדולי התורה, ביניהם ראשי חכמי עדות המזרח, המשיכו ביתר שאת בשנים הבאות, בימי שבתו בשיכון חב"ד.

הגאון בי עובדיה יוסף בימי מגוריו בשיכון חב"ד

כך מספר ר' הלל: "הגאון הגדול רבי עובדיה יוסף זצ"ל, היה גר בסמיכות לשיבה ובפרט לכיתת ה'מכינה' שהתקיימה בקומת הקרקע תחת ביתו (הסיפור על הקמת ה'מכינה' יובא להלן), הוא עמד עמנו אז בקשר רציף, שוחח איתנו ועודד אותנו. למרות שתלמידי המכינה היו מתרוצצים ובאים, היו לומדים בקול ובחיות מה שיצר רעש רב, והרב יוסף אז שקד על לימוד יומם וליל הדבר לא הפריע לו כלל בלימודו אלא להיפך, הוא אמר ששמח שיש קול תורה סביבו. הוא אף שלח את בניו ללמוד אצלנו בישיבת ערב שקיימנו בשיכון חב"ד".

מספר על כך, בנו הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, הראשון לציון: "בילדותי הייתי מסיים את הלימודים בתלמוד תורה בשעה מוקדמת, שתיים בצהרים. אבי זצ"ל שרצה שנלמד עוד ועוד תורה, היה שולח אותי ואת אחיי ללמוד בישיבת הערב של חב"ד שהתקיימה בשיכון חב"ד. היינו לומדים שם חת"ת, חומש תהלים ותניא. והיינו שומעים שם סיפורים על אדמור"י חב"ד בהתועדויות שהיו מקיימים חסידי חב"ד" הייתה זו ישיבת הערב של ר' הלל בה השקיע את כל מרצו וכוחותיו והיה בקשר אישי עם רבים מהנערים שם ואף עודדם לכתוב מכתבים אל הרבי, כל דבר חדש שהרבי עורר עליו באותם ימים היה הנושא המרכזי בישיבת הערב, והנערים נסחפו אחרי הלהט החסידי.

הגאון חכם בן ציון אבא שאול

ממשיך ר' הלל ומספר: "כאשר עברה ישיבת 'תורת אמת' לשיכון חב"ד, היה הגאון הגדול חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל, שגר בסמיכות לשיכון חב"ד, מגיע מפעם לפעם לישיבה להתפלל מנחה וערבית. הוא היה והיה משוחח עמי ועם הרב מנחם וילהלם בדברי תורה בכל מקצועות התורה החל מגמרא גפ"ת ועד להלכה אגדה ודברי חסידות".

ביקורים מחממי לב

בראיון משתף בראיון שנערך עמו בעיתון כפר חב"ד סיפר הרה"ח ר' שמעון גד אליטוב שי:

"כבר בגיל צעיר החל להתרקם הקשר שלי עם חסידי חב"ד וזה בעקבות החסיד הנודע ר' שמואל בן ציון רבינוביץ. היינו גרים אז בעיר העתיקה היה אז מצב כלכלי ובטחוני בכי רע, להרבה משפחות לא היה פרנסה וגם לאלו שהייתה להם פרנסה לא היה יכולת לקנות אוכל כמו שצריך גם בכסף רב היה פשוט מחסור ורעב, אני זוכר כיצד אבי היה יוצא לדאוג לנו לאוכל ופעמים

הגה"ח הרב שמעון אליטוב
בעת לימודו
בתומכי תמימים בלוד

רבות היה חוזר בידיים ריקות.

ואז כמו אור גדול זכינו בשנת ת"ש בעת מלחמת העולם השניה להכיר את משפחת רבינוביץ בלב הפרעות והמלחמה, אבי היה יהודי ירא שמים גדול בנו של דיין ממרוקו, והיה עורך מידי לילה תיקון חצות, דבר זה קנה את ליבו של ראש משפחת רבינוביץ החסיד ר' שמואל רבינוביץ ונוצר בינו לבין אבי ידידות עמוקה והרבו לדבר יחד ואף ביקרו אחד את השני בביתו.

"ר' שמואל רבינוביץ היה איש צדיק פשוטו - כמשמעו, ואולי צריך להגיד צדיק תמים. הוא

התקרב אלינו והיה בא לביתנו לעודד אותנו. למרות שהוא עצמו היה עני, שמר תמיד על רוח טובה ולב חם, ואני זוכר את ביקוריו בחמימות גם היום. כשביקר הרגשנו אחרת. קשיי החיים כבר לא היו כל - כך קשים...

הקשר עם ר' שמואל בן ציון רבינוביץ שהיה ממתפללי בית הכנסת 'צמח צדק' חב"ד בעיר העתיקה השפיע על אבי ללכת גם להתפלל בבית הכנסת החב"ד'י ואנו הילדים הלכנו עמו, זה היה הקשר הראשון שלנו עם חב"ד.

המעבר לישיבת 'תומכי תמימים'

בהזדמנות אחרת הוסיף הרב אליטוב בראיון לעיתון משפחה²¹: "את המלווה מלכה בבית הכנסת צמח צדק ברחוב חב"ד מול הבית שלנו - אני לא יכול לשכוח" הוא משחזר. "הייתה שם דמות שלא יכולתי לשכוח אותה רבי שמואל בן ציון רבינוביץ. ראש עדת חסידי חב"ד בירושלים. שהיה איש חכם להפליא, בעל מסירות נפש של ממש שיש לו זכויות רבות בישוב היהודי שבין החומות. למגינת ליבנו נפטר עוד בטרם מלאו לו שנת החמישים.

בערב יום הכיפורים מצא רבי שמואל בן ציון יהודי בודד וערירי שיצא מרוסיה, הוא שאל אותו האם אכל סעודה מפסקת, ונענה למה לא שאלת אם אכלתי בכלל ארוחת בוקר? ומני אז הוא החזיק אותו אצלו בבית לאורך שלוש

וחצי שנים והבתים לא היו אז גדולים".

האווירה בבית הכנסת כמו גם הקרבה המיוחדת החום החסידי שר' שמואל השפיע עלינו העמיק את הקשר שלנו עם חסידות חב"ד, כמו כן ידידו של ר' שמואל, ר' דוד שלזינגער שגם הוא נמנה על המיוחדים מבין חסידי חב"ד מתפללי בית הכנסת צמח צדק בעיר העתיקה. שניהם היו מאוד חביבים מלאי חום חסידי.

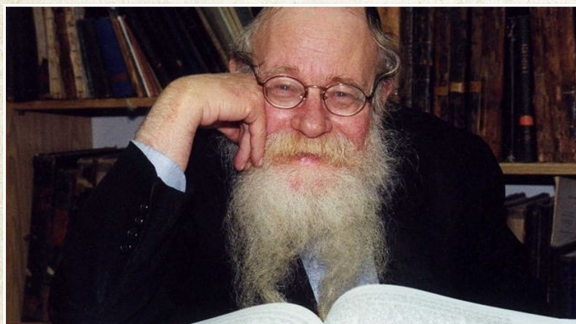
לאחר שברחנו מהעיר העתיקה בשנת תש"ח והגענו לשכונת קטמון, שם גם ברחו משפחת רבינוביץ והמשכנו להיות בקשר עמם. אבי שלחני ללמוד בישיבת נוברדוק בחדרה. משם רוב חבריי רצו להמשיך וללמוד בישיבת פוניבז' וגם אני תכננתי להמשיך כך. אחי הגדול ר' מאיר שהיה בקשר אדוק עם ר' הלל, הוא היה משוחח איתו ולומד איתו לילות שלמים לפעמים ממש עד אור הבוקר בשיטבל של חב"ד בקטמון, וממש הכניס בו רוח חסידית של התקשרות לרבי, ובעקבות כך הוא השפיע עלי ללכת לישיבת תומכי תמימים.

כששוחחנו עם הרב אליטוב הוא הוסיף וסיפר על פעולותיו של ר' הלל: "הוא היה גאון במעשה עשה הרבה דברים בשקט הוא היה עדין, ממש מלאך. אני יכול להעיד שמשפחות רבות חבות לו את השלום בית. כמה גירושין הוא מנע בלי סוף סיפורים אפשר לומר על זה, אני זוכר כשאחי מאיר נפטר ר' הלל לא הפסיק לבכות עליו, בזכותו נכנסתי ללמוד בישיבה בלוד הוא דיבר עם אחי לשכנע אותי להכנס לישיבה.

קירוב הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ)

תלמיד נוסף שקירב ר' הלל בימים ההם לחסידות חב"ד היה הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ). הוא מצא אותו אז בקטמון צעיר מוכשר באופן בלתי רגיל ומבקש ומחפש דרך בעבודת ה' ר' הלל הקדיש מזמנו לנער הצעיר שעות על גבי שעות והיה יושב ולומד איתו דברי חסידות, הרב עדין אז נער צעיר נפשו נקשרה בר' הלל ומצא אותו לחבר נאמן שסלל לפניו את הדרך לעולמה של חב"ד.

הרב טוביה בלוי מזקני רבני אנ"ש מתאר כיצד עשה הרב עדין את צעדיו

הגה"ח הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ) בערוב ימיו

לומדים בשטיבל של חב"ד בקטמון וכך משך אותו אל הרב ששונקין לשיעורים ולהתוועדויות ומשם נכנס ללמוד בישיבה בלוד.

הראשונים במשעולי תורת החסידות ובכרם חב"ד, זוכר אני אז את הרב עדין יושב ולומד שעות רבות בחברותא עם ר' הלל רבינוביץ שהיה אז מחשובי הפעילים בהפצת המעיינות בקרב הנוער והציבור החרדי, הם היו

...

חזרת דא"ח

השפיע גם על ה'מתנגדים'

הרה"ח ר' בנציון גרוסמן, שהיה שכנו של ר' הלל מספר:

"ר' הלל היה חסיד פנימי שראית עליו שכל מה שהוא מדבר הוא היה עושה ויתירה מזה הוא היה בעצמו דוגמה חיה לדבריו, זה היה מהותו בבחינת "חכם - מה הוא אומר". ר' הלל לא היה עסוק בשיחות דברים בטלים, אלא הקרין יראת שמים, חסידות ודרך ארץ, הליכות חייו השפיעו מאוד גם על ה'מתנגדים' שהיו בשיכון חב"ד [כמו שאמר לי פעם אחיו, ר' נחום, בהלצה: "בשיכון חב"ד בירושלים תמצא הכל, אבל חב"דניק לא תמצא שם"...]. בעצם אישיותו היה מקדש את שם החסידות, בעקבות כך הוא היה קשור עם גדולי תורה כמו ראש ישיבת טשיבין ר' ברוך שמעון שניאורסון ועוד שראו בו דוגמה לחסיד אמיתי, הוא היה בשביל רבים דמות ששיקפה מה הוא חסיד חב"ד פנימי ואמיתי.

הגאון רבי ברוך שמעון
שניאורסון ראש ישיבת
טשיבין

ר' הלל היה סמל למידות טובות ודרך ארץ. הקשר שלו עם האחים לבית רבינוביץ היה סמל ומופת לאהבת אחים אמיתית. הוא אהב כל יהודי בלי קשר למוצא ולעדה שלו, הוא הפיל את המחיצות. תמיד היה הארה נסוכה על פניו, כשאירעה התאונה לאשתו, למרות הצער והכאב הוא לא עשה את עצמו מסכן אלא המשיך להאיר פנים.

אחרי שהמשפיע הרב גרשון חן נפטר נבחר ר' הלל למלא את מקומו באמירת המאמרים בשיכון חב"ד. הוא היה חוזר את המאמרים בחיות ובטוב טעם והכניס חיות בשומעים. הוא אמרם בענווה ולא ב'בליטות'.

בעת חזרת דא"ח

בן דודי החסיד ר' אשר ציינגולד, הזדמן פעם לירושלים והתפלל מנחה של רעווא דרעווין בשיכון חב"ד וכך יצא לו לשמוע מאמר חסידות מר' הלל. הוא אמר לי אז "שמעתי מרבים וגדולים כיצד חוזרים מאמר חסידות, אך כזו חזרה מיוחדת לא שמעתי מעודי. רק בשביל זה היה שווה לבוא מארצות הברית לארץ הקודש!"

בעיני דמותו של ר' הלל מסמלת, את המשפט הבא (באידיש): "נישט

ארויסקוקן זיך [=לא לחשוב כל הזמן על עצמו] און ניט אריינקוקן יענעם [=לא היה לו זמן להסתכל על השני] און נישט מיינען זיך [=לא חשב את עצמו כאילו הוא הַחֲסִיד הַגְּדוֹל], פשוט לעשות את העבודה שצריך בביטול פנימי כמו חסיד."

מעודד ומאיר

גם החסיד הותיק הרה"ח ר' נפתלי רוט, יו"ר צא"ח בירושלים, מתאר את דמותו המאירה של ר' הלל: "ר' הלל היה חוזר מאמר בהתוועדויות של אנ"ש ובבית הכנסת במאור פנים ובטוב טעם. גם כשהיה חוזר מאמר ארוך, לא הרגישו זאת כי הוא היה נאמר בנעימות רבה. בכלל ר' הלל היה חסיד מאיר פנים, היה מחייך לכל אחד ומעודד את מי שמדבר איתו. תמיד אמר מילה טובה לאנשים."

מאכל שבת

הרה"ח ר' אליהו זילברשטרום מוסיף ומרחיב בעניין חזרת החסידות של ר' הלל: הוא היה חוזר כל שבת מאמר חסידות, אבל זה לא היה איזה דבר נוסף שעשה, אלא זה היה כל השבת שלו. זה היה בשבילן כמו מאכל שבת, כשהוא היה אומר חסידות הרגשת שהוא מביין היטב את המאמר. גם מאמרים קשים

ר' הלל משתתף בהתוועדות י"ט כסלו
ב'בעל התניא' שם חזר דא"ח

ביותר הוא היה חוזר בבהירות. מאמר שחזר ר' הלל זה משהו אחר. הייתי הולך לפעמים מרחקים בשביל לשמוע אותו חוזר מאמר. ביומי דפגרא הוא היה חוזר מאמר בהתוועדות בבית הכנסת 'בעל התניא' היה זה מאמר נוסף, לא מה שחזר בשבת.

אני זוכר את תקופת הניתוח של ר' הלל. אני אז בדקתי את המזוזות בביתם. זה היה פשוט נס, שהוא חזר לחיים. ממש 'תחית המתים' לאחר ההתאוששות הוא חזר לומר מאמרים אבל ביתר שאת ויתר עוז, ממש בחיות מחודשת.

מסיים הרב זילברשטרום: עד היום כשאני שומע מאמר, אני אומר זה לא זה, אני מתגעגע למאמרים של ר' הלל, כך צריך לחזור חסידות! לדעתי, ר' הלל הוא דוגמא חסידית שצריכים להנחיל לדורות הבאים כיצד לחזור חסידות ולחיות חסידות, וששבת בלי מאמר זה לא שבת!

'שליחות' בחזרת דא"ח

אחינו של הרב זילברשטרום, הרה"ח ר' בנימין זילברשטרום, מוסיף מזווית הראיה שלו:

ר' הלל היה מסור להפצת המעיינות. אמירת המאמר אצלו הייתה בתחושת שליחות של הפצת חסידות. תמיד אחרי אמירת מאמר חסידות בבית הכנסת הוא נשאר לדבר בלימוד עם האנשים מסביב. בדרך כלל כאשר אדם מתאמץ ומתרכז וחוזר מאמר חסידות לאחר מכן הוא עסוק בעצמו קצת נח, אבל אצל ר' הלל ראית את זה בהדגשה בכל פעם מחדש הוא מיד היה פונה לשומעי לקחו שהיו ממש מגוון רחב של יהודים מכל החצרות והסוגים הרבה מהם תלמידי חכמים גדולים, והחל לדבר איתם אודות המאמר ופיתח את השיחה על

חסידות בכלל ועל דרכי החסידות, הוא לא הרגיש שיצא ידי חובה באמירת המאמר אלא ניצל את הרגעים האלו לקרב יהודים. ולהפיץ את החסידות, היה לו קביעות בנפש באמירת מאמר."

נכנס לדביקות

הרב אברהם שמעון גרוסמן מהתלמידים בישיבת 'כוכב מיעקב' טשיבין בשיכון חב"ד:

"הייתי אוהב לשמוע את המאמר של ר' הלל היה חוזר מדי שבוע במתיקות בשפת האידיש. אנשים רבים שלא נמנו על חסידות חב"ד היו באים לשמוע בשקיקה את המאמר. גם אחרי חתונתי בשנת תשמ"ח הייתי מגיע כמעט כל שבוע ממרחק רב, מביתי בשכונת סנהדריה מורחבת, רק בכדי לשמוע את המאמר המיוחד של ר' הלל(!). כמוני היו רבים שהיו עושים מאמצים מיוחדים לא לפספס שבת בלי לשמוע את המאמר של ר' הלל.

"ר' הלל היה חוזר את המאמר בעצימת עיניים והיה נראה שכל כולו נשאב בתוך המאמר, אך עם זאת ידע גם לשים לב לא לעייף את הקהל, וכאשר המאמר נמשך מעבר לזמן, היה יודע לתמצת ריבוי עניינים במשפטים קצרים וחדים. מעניין שאחרי המקרה הרפואי הידוע שעבר, התחיל לחזור את המאמר בעיניים פקוחות. אני פירשתי זאת לעצמי, שהוא פשוט שומר על בריאותו ולא רוצה להיכנס לדבקות ועמקות יותר מדאי..."

שיתרבו שומעי דא"ה

הרב גרוסמן ממשיך ומספר עד כמה היה ר' הלל נהנה ושמח כשהיו מקשיבים למאמר בשימת לב. "פעם, לאחר שבוע שלא נוכחתי במאמר, פגש אותי ואמר לי בשנינות: "אתה כמו ירח לפעמים מתגלה ולפעמים מתכסה ונעלם..."

"אחיו ר' נחום היה חוזר מידי פעם שיחות של הרבי הרי"צ אך ר' הלל הקפיד תמיד לומר דווקא מאמרים של הרבי, שאלתי אותו פעם על כך למה אין הוא חוזר מאמרים מעוד רביים והוא אמר לי שהוא כחסיד, חוזר רק את מאמרי החסידות של הרבי."

בישיבת 'תורת אמת'

ר' הלל רבינוביץ ו'תורת אמת' חד הם. כבר בבחרותו למד ר' הלל בישיבת 'תורת אמת' והיה מהתלמידים המובחרים שלה. הגאון החסיד ר' יונה יעקובוביץ, חתנו של הגה"ח הרב שמואל אלעזר הלפרין, מספר מה ששמע מחמיו, שלמד בישיבת תורת אמת יחד עם ר' הלל: "ר' הלל נחשב אז בין

ר' הלל וחבריו בחדר האוכל של ישיבת 'תורת אמת' בשנת תשי"ג

הבחורים ל'חסידים ישע בחור אמיתי'. הוא היה משקיע את כל כולו בלימוד התורה. פעמים רבות הוא לא היה ישן על המיטה אלא היה נרדם כאשר רגליו מונחות חוץ למיטה. לעתים היה יושב ולומד כש'רגליו בתוך קערת מים כדי שיוכל ללמוד בלא להרדם(!)".

"גם לאחר חתונתו היה נוהג ר' הלל פעמים רבות כך כשהיה לומד לילות שלמים בבית הכנסת 'זכרון

משה' ואחר כך היה מגיע לביתו ונרדם מעט על הספה, בכלל באותה תקופה גם כשהיה בביתו לילותיו של ר' הלל התחילו בלימוד תורה ופעמים רבות לא הספיק לחגיע למיטה אלא נרדם על השולחן או על הספה, הוא ממש השקיע את כל כולו בלימוד התורה".

מטבע הדברים ר' הלל חי את ישיבת 'תורת אמת' ונגע לו מאד מצבה של הישיבה, שהייתה בית היוצר של חסידות חב"ד בירושלים והסביבה.

הקמת תלמוד תורה חב"ד בירושלים

וכך מספר ר' הלל בזכרונותיו:

"כידוע בישיבת תורת אמת היו עליות וירידות בתקופתנו מתחילת שנת הצד"ק עד לאמצע שנות היו"ד הישיבה הייתה בתפארתה צמחו בה תלמידי

הגה"ח הרב עזריאל זעליג סלונים
מנהל כולל חב"ד

חכמים גדולים והרבה בחורים חסידיים שהיו יראי שמים ו'עובדים' אך לאחר שקבוצה גדולה מתלמידי הישיבה התחתנו הישיבה התרוקנה מתלמידים והיו צריכים לעשות מאמץ גדול כדי להביא תלמידים חדשים לישיבה.

"פעם שוחחתי עם ידידי הרה"ח ר' מנחם בן ציון וילהלם על חיזוק

הישיבה. הגענו למסקנה שהקושי הגדול בגיוס תלמידים הוא העדר תלמוד תורה בחב"ד בירושלים, ואם "אין גדיים אין תיישים". הלכנו יחד למנהל כולל חב"ד באותם ימים הרה"ח ר' עזריאל זעליג סלונים. הרב סלונים מונה על ידי רבותינו נשיאנו בתחילה על ידי הרבי הקודם לאחר הירצחו של המנהל הקודם הגה"ח הרב אביגדור אורנשטיין ולאחר מכן על ידי הרבי נשיא דורנו, הוא היה אדם רציני מאוד וידע את גודל התפקיד החשוב והאחריות המוטלת עליו בהפצת המעיינות.

כשבאנו אליו להציע להקים תלמוד תורה לחסידי חב"ד בירושלים הוא מיד קיבל את ההצעה ברוח טובה ואמר לנו "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא" קחו על עצמכם את המשימה מטעם כולל חב"ד בירושלים ותתחילו לפעול במרץ ותכניסו עצמכם בעובי הקורה הן בגשמיות והן ברוחניות הרב סלונים אמר לנו שהוא יעמוד מאחורינו ויתן לנו את העזרה הדרושה. הרב וילהלם מונה על ידי הרב עזריאל זעליג סלונים להיות המנהל של התלמוד תורה והתמסר לכך בכל מאודו.

"הכנסתי את בני הגדול הרב שמואל בן ציון יחד עם אחיין שלי (בן אחותי) שמואל לודמיר ועם עוד מספר תלמידים בודדים, כמו בנו של הרה"ח ר' טוביה בלוי הרב יעקב בלוי, נפתחה כיתה א'. החסיד ר' יהודה קורנט הסכים ללמד בהתנדבות עד שמצאנו, לאחר כמה שבועות, את הרה"ח ר' חיים נחום בק שהיה המלמד הראשון בתלמוד תורה.

הגה"ח הרב מנחם בן ציון וילהלם ידיד
נפשו ושותפו של ר' הלל

הקמת ה'מכינה'

גם לאחר שהתלמוד תורה התבסס הבנו שאין באפשרותנו לחכות עד לצמיחת התלמוד תורה בעוד כעשר שנים. הישיבה אז הייתה ממש בסכנת סגירה, והחלטנו שבמקביל לכיתות הראשונות של התלמוד תורה, יש להקים מיד מכינה לישיבה לבחורים הקרובים לבר מצווה, שיוכלו להיכנס בשנה הבאה לישיבה.

הרב מנחם וילהלם היה חסיד מקושר בכל רמ"ח איבריו ושמר על קשר מכתבים ממש תכוף עם הרבי. ראינו עד כמה יש לרבי נחת מהתלמוד תורה שבכל משך הזמן שלח לנו מכתבי ברכה ועידוד מיוחדים. גם ידענו שהרבי מצפה מאיתנו שנעשה בשביל הישיבה.

ניגשנו אל הרב עזריאל זעליג סלונים והוא מיד הביע תמיכה בהקמת ה'מכינה'. הוא אף אמר שיטול זאת על עצמו. יחד עם הרב סלונים, ישבנו יחד וכתבנו לרבי על הרעיון ובקשנו הסכמה וברכה להצלחה.

מיד לאתר שהתקבלה ברכתו הקדושה של הרבי התחלנו לפעול במרץ, שכרנו מקום והתחלנו עם שלושה תלמידים בלבד... עם הזמן נוספו עוד ועוד תלמידים. הרב וילהלם מסר שיעורים לפני הצהריים ואני לימדתי אותם אחר הצהריים. בתוך זמן קצר התמלאה הכיתה בתלמידים טובים שהשקיעו את כל כוחם וזמנם בלימוד בשקידה והתמדה והיה ניכר עליהם שהתחילו להתפלל יותר ברצינות ולהתנהג במידות טובות על פי דרכי החסידות. התנהגות זו השפיעה על עוד ועוד הורים לשלוח את ילדיהם לכיתת המכינה.

בזמן הבא הגיעו כבר הורי התלמידים בדרישה שכיוון שיש להם ילדים נוספים בכיתות אחרות ביקשו שנפתח כיתה נוספת, וכך קמה לה הכיתה של הראשונה של ישיבת תורת אמת ישיבה קטנה באותם ימים. ראש הישיבה,

בחופת אחד מתלמידיו

הגאון הגדול רבי משה לייב שפירא בעל ה'טבעות זהב' והמשפיע הגאון החסיד רבי משה יהודה רייכמן, ביקשו מאיתנו שננהל את הישיבה הקטנה שנפתחה. פנינו להרב עזריאל זעליג סלונים, כבא כוח הרבי והוא אמר לנו להיענות להצעה בחיוב.

הרבי מתעניין ומעודד

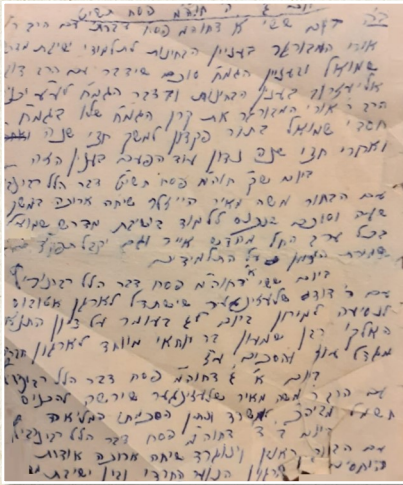
המצב בישיבה נעשה טוב כל כך שהיו תלמידים שבאו בדרישה להישאר בישיבה לישון ולאכול בישיבה ולא לחזור כל ארוחה הבייתה זה מפסיד להם זמן יקר, זה היה חידוש גדול אז בירושלים לעשות פנימיה לישיבה, אך הצורך מהשטח היה חזק והתחלנו לדבר בזה ברצינות. הנהלת הישיבה בראשות הרב גליצנשטיין ועסקנים פעלו ללא לאות עד שהפנימיה הוקמה.

הרבי עוקב אחר ההתפתחות

לכל אורך הדרך דיווחנו לרבי על כל פרט ועל כל התפתחות וקיבלנו עידודים חזקים מהרבי, כמה פעמים הרבי התבטא שהתפתחות הישיבה גורמת לו נחת רוח מיוחד. הרבי אף שלח חסידים שיבררו אודות הישיבה וישלחו לו דו"ח. כמו החסיד הנודע הרב אברהם פאריז שהיה בא לבקר את בתו מרת גליצנשטיין, הוא היה מגיע פעמים רבות בליל שישי לישיבה, משוחח עמנו וכן הולך עמי יחד לביתי והתעניין אודות הנעשה. אחר כך נודע לנו שהוא כותב לרבי דו"ח שבועי על הנעשה.

בהמשך היה מגיע החסיד הרה"ח ר' זושא וילמובסקי כדי לדווח לרבי על הנעשה בישיבה. גם החסיד ר' חיים שטרן היה שואל רבות על הנעשה בישיבה

כל פעם לפני שנסע לרבי. מצבה של הישיבה הרשים אותו מאוד ובעקבות כך הכניס את ילדיו למוסדות תורת אמת, רק שנים לאחר מכן נודע לי שכל שלשת חסידים אלו היו שגרירים של הרבי לדווח על כל הנעשה בישיבה.

דו"ח של ר' הלל לרבי על פעולותיו באותם ימים למשוך נערים ללמוד ב'תורת אמת'

כשהרב וילהלם נסע לרבי ונכנס ליחידות הרבי הביע בפניו קורת רוח מאוד גדולה על מצבה של הישיבה וקירב אותו מאוד. הרבי אף אמר לו שהורה לוודא שכאשר הגביר לזרוב יתרום סכום לבניין נוסף במוסדות חב"ד, יהי זה עבור פנימייה לשיבת תורת אמת. גם אני, בהיותי ביחידות בשנת תש"ל, זכיתי לשמוע זאת שוב ביחידות מהרבי, הן על הקורת רוח שיש לרבי ממצבה של הישיבה והן על הוראתו להקמת בניין הפנימיה.

גיוס תלמידים ל'מכינה'

הגה"ח הרב יצחק אייזיק קעניג, כיום ראש ישיבת תומכי תמימים לוד, היה בין התלמידים הראשונים, בכיתת המכינה הראשונה אותה פתח ר' הלל. מספר הרב קעניג: היה זה בשנת תשכ"ג, בישיבת 'תורת אמת' לא היו אז כמעט תלמידים, הדבר כאב מאד לר' הלל שיחד עם הרב וילהלם פתח כיתה לגיל אחד עשרה.

למדתי אז בתלמוד תורה 'עץ חיים'. ר' הלל הלך לשכנע את אבי שאכנס למכינה שמקים ב'תורת אמת'. גם איתי דיבר ר' הלל רבות, ואכן הצליח לשכנע קבוצה שלימה של תלמידים שנגיע ונפתח את הכיתה הראשונה, הרב מנחם וילהלם לימד אותנו בבוקר ור' הלל לימד אותנו אחר הצהריים.

משם המשכנו עם ר' הלל לשיבת תורת אמת ככה ממש נבנתה הישיבה עם הכיתה שלנו פתחו את הישיבה. אחר כך בתורת אמת היה איתנו בקשר מיוחד

למד איתנו והיה מסור בצורה לא רגילה ראשו ורובו היה אז בישיבה 24 שעות הוא היה בישיבה, הוא כל הזמן דרבן אותנו להוסיף בלימוד, ללמוד דברים חדשים ולהרחיב אופקים.

דאגה אבהית לתלמידים

זכורני תקופה מסוימת בה ר' הלל מסר שיעור בספר 'אבני מילואים', כדי להוסיף לנו חיות בלימוד. הוא רצה שנהיה למדנים. היה חשוב לו שהתלמידים יהיו מרוצים ושמחים ושיתקדמו בלימוד ומאד השקיע בכך. תמיד הוא שאל אותנו אם אנחנו מרוצים. ר' הלל אף היה מתוועד איתנו מפעם לפעם. היינו מאוד קשורים איתו תמיד דיברנו איתו והתייעצנו איתו, כולנו היינו קשורים אליו.

דומה מוחשית לאבהיות שחשנו מר' הלל כלפינו הייתה כשפרצה מלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז, היה זה יום רגיל. ולפתע פרצה

המלחמה. הייתה אז ממש אימה, כולנו, כולל ר' הלל היינו חיוורים לגמרי. היינו קרובים מאד לגבול ועפו פגזים. למרות הפחד המשתק, ר' הלל לא הלך למשפחתו. הוא דאג לכל אחד מהתלמידים שיחזור לביתו ורק לאחר שהאחרון ממש הסתדר, הרשה לעצמו ר' הלל לחזור לביתו.

המכתב שהמתין 53 שנים

ר' הלל בעצמו היה כותב הרבה דו"חות לרבי על מצבם של התלמידים, ואף המריץ את התלמידים, שברובם לא באו מבתים חב"דיים, לכתוב אל הרבי

ר' הלל משפיע דברי חסידות

ולהתקשר לאילנא
דחיי. בתגובה, הוא
אף קיבל מהרבי
מכתבים עבור
התלמידים
הצעירים. אכן
לרבים מאותם
תלמידים יש קשר
מכתבים עם הרבי
בזכות פעולותיו
של ר' הלל.

סיפור מופלא
התרחש עם אחד

המכתבים הללו. המכתב יועד לרב אברהם דייטש, אחד מתלמידי ר' הלל בכיתה הראשונה. בהשגחה פרטית מופלאה מכתבו נשאר בין מכתביו של ר' הלל במשך שנים ומשמים גלגלו לכך שהמכתב לא בא ליעדו במשך שנים ארוכות.

לאחר פטירתו של ר' הלל נמצא המכתב בין חפציו. צאצאיו של ר' הלל התחילו לחקור מי הוא אברהם דייטש שלמד בשנת תשכ"ה ב'תורת אמת' לאחר מסע ארוך נמצא יהודי העונה לשם זה בעיר הדרומית אופקים, שם הוא משמש כחבר מועצת העיר וסגן ראש העיר. לאחר שהשגנו את מספר הטלפון שלו, ניסינו לתפוס אותו אך ללא הצלחה.

יום אחד לאחר זמן ששכחנו מכך פתאום נזכרנו משמים שצריכים לברר מה קורה עם המכתב ומיד בצלצול הראשון עונה הרב דייטש, סיפרנו על כל המעשה ואכן נזכר. ואז הוא מספר דברים מופלאים שלא יאומנו. הוא סיפר כיצד הוא עבר צרות וקשיים רבים בחייו רעייתו נפטרה לאחר ייסורים קשים לפני כמה שנים, וביום זה ממש, זהו יום החג הכי גדול שלו בחיים, הוא מכניס ספר תורה לעילוי נשמת רעייתו! אחד מצאצאיו של ר' הלל נסע במיוחד להביא לו את המכתב, ובתוך סעודת המצווה שם נכחו רבים מבני המגזר הליטאי

בעיר, התמלאה שליחותו של הרבי והבאנו לו את המכתב שנכתב 53 שנים קודם בעבורו, אך חיכה והמתין ליום הנכון והשעה המדויקת!

ראייה כללית

הרה"ח ר' בנימין זילברשטרום, מתלמידיו הראשונים של ר' הלל, מספר: "אני למדתי אצלו כשהישיבה הייתה עוד במאה שערים. אני עד היום זוכר היטב את המאמר הראשון שלמדתי אצלו היה זה מאמר ד"ה "אדם כי יקריב" בלקוטי תורה שלשת השאלות של אדמוה"ז בתחילת המאמר נחקקו בי ממש, זה היה הכניסה שלי לעולם החסידות, ולמדנו את זה בחיות. היינו ניגשים אליו ומדברים אתו הרבה, הוא החדיר בנו מהמעוף הגדול שלו ומהרצון לעשייה במרץ.

ר' הלל היה מסתכל בכל התחומים על הפרט, אבל גם ראה אותו כחלק מהכלל. הוא ראה בהצלחה של כל בחור, איך היא חלק מהתפתחות כלל הישיבה והצלחת חב"ד. ובעקבות כך היה משקיע באופן פרטי בכל דבר קטן שהיה חסר לבחור בגשמיות וברוחניות, עם עוצמה ומעוף כאילו הוא משקיע באירוע ענק

ר' הלל מתוועד בשנים מאוחרות יותר

של כל חב"ד, כך הוא ראה את הדברים. לדוגמה, הוא היה מפעיל את הבחורים בישיבת ערב. על ידי זה הכניס חיות לתמימים, וגם הביא עוד בחורים לישיבה, זה היה תכנית כללית שתעצים את הישיבה ואת חב"ד בירושלים.

לא לצער את הרבי

בשנים האחרונות לעמידתו בראשות ישיבת תורת אמת אירע שמספר בחורים

התערבו בענייני ההנהלה ויצרו לר' הלל עגמת נפש גדולה, אך ר' הלל באופיו הנוח והמאיר, המשיך להאיר פנים לתלמידים וספג את הקשיים באהבה.

בהקשר לכך מספר תלמידו חביבו הרב מענדל הרשקופ. הבעיות הללו התעוררו לאחר שעזבתי את הישיבה ומטבע הדברים נודע לי עליהם. התפלאתי מאד שר' הלל לא כתב על כך לרבי כדי שהרבי יורה לאותם בחורים להפסיק את מעשיהם. כעבור שנים רבות כשפגשתי את ר' הלל שאלתי אותו למה לא כתב לרבי על כך. ר' הלל ענה לי קצרות: "לרבי כותבים רק דברים טובים". כשמעתי את זה הבנתי מהו חסיד אמיתי, שמוכן לספוג קשיים רבים רק כדי לא לצער את הרבי.

אחד התלמידים מספר על קשר מיוחד שהיה לר' הלל עם הבחורים בו גם הדריכם וחינכם פרק בדרכי החסידות והנהגת הבחורים, בזמנו היו אוכלים ארוחת ערב בישיבה והתפללו מעריב אחרי זה. חשבתי שמצד ההלכה צריך קודם להתפלל ואחר כך לאכול, כתבתי את זה לרבי והרבי לא השיב על הפרט הזה במכתב. שאלתי את ר' הלל מדוע הרבי לא ענה לי על כך. ר' הלל ענה לי "פשוט מאד, הרבי לא עונה לך על זה כי זה לא עניינך. זה קשור להנהלת הישיבה אתה יכול לבוא לדבר אבל ההחלטה נתונה בידי הנהלת הישיבה".

שיחת תלמידי חכמים

קשר מיוחד היה לר' הלל עם עמיתו בראשות ישיבת תורת אמת, הגאון החסיד הרב שמואל אלעזר הלפרין.

הגה"ח ר' שמואל אלעזר
הלפרין ידידו ושותפו של ר'
הלל בתורת אמת

מספר בנו, הרב יצחק מאיר הלפרין מנחלת הר חב"ד: "אבי היה ידיד קרוב של ר' הלל הם לימדו שניהם בישיבת ב'תורת אמת' והיו מדברים ביניהם כל העת בלימוד. הקשר ביניהם היה חזק כאחים ממש. בכל שבת כאשר אבי היה מתוועד ב'תורת אמת' היה עולה לטעום משהו אצל ר' הלל בביתו.

אבי היה מדבר על רעו ר' הלל בהתפעלות גדולה ומדגיש את החיות שיש לו באמירת המאמרים ומתפעל מהעובדה שהוא אינו חוזר על אותם מאמרים אלא כל הזמן לומד חדשים ואומר אותם בחיות ובהירות. גם כשחזר על מאמר שאמר בעבר, היה אומר בהתלהבות כמו מאמר חדש.

אחיו הרב משה צבי הלפרין מוסיף ומספר כיצד הקשר בין אביו ור' הלל "הותיר עלי רושם עז בתור ילד צעיר. הייתה ביניהם אהבת חסידים אמתית והערכה הדדית, והם שוחחו כל העת בדברי תורה, ראיתי מה זה ידידות של תורה ואהבת אמת של חסידים".

לצד ידידו ושותפו לעבודה הרה"ח ר' שמואל אלעזר הלפרין

הפצת המעיינות

מלבד פעילותו הרבה בישיבה ר' הלל גם הרחיב את פעילותו והשפעת תורת החסידות והפצת מעיינותיה גם בסביבתו, וגם לאחר שכבר לא נשא בתפקיד רשמי בישיבה אלא הקים את רשת ההסעות לתלמודי התורה, עדיין ראשו ורובו היו נתונים בלימוד התורה ובהשפעת אור החסידות לסביבתו.

ה'מלוה מלכה'

כזכור, אחת מפעולותיו בהיותו בשכונת קטמון הייתה ה'מלוה מלכה' שערך. בו נפגשו אנשים לשמוע דברי תורה וחסידות ודרך זה חיזק רבים בתורה

ר' הלל חוזר מה'מלוה מלכה' עם אחד מהמשתתפים הקבועים

ובחסידות. גם בהיותו בשיכון חב"ד בירושלים נוכח ר' הלל שיש אנשים רבים, בחורים ואברכים שזקוקים לחיזוק רוחני. בעקבות זאת יסד את ה'מלוה מלכה' בשיכון חב"ד, ומדי מוצאי שבת היה מתוועד עם האנשים זמן ארוך ומחזקם בתורה ויראה. כך נמשך הדבר עד לשנותיו האחרונות ממש, במשך למעלה מחמישים שנה (!)

במשך שעה בקיץ ובחורף למעלה משעתיים זה היה סוג קהל אחר לגמרי מהקהל שהשתתף כשעה לפני כן באמירת

המאמר על ידי ר' הלל, הוא פשוט קירב המונים גם לחסידות וגם ליהדות, הוא לא ויתר על 'מלווה מלכה' בכל מוצאי שבת בקבלת עול ממש גם כשהיה שלג והיה בלתי אפשרי, הוא ידע שזה מקום מפלט לאנשים במצב מסוים ולא רצה להפסיד אף שבוע, זה היה פשוט שליחות עצומה, שעשה אותו במסירות ובהתמדה.

אחד ממשנתפי המלווה מלכה הקבועים סיפר שבשנת תשנ"ב כאשר ירד שלג כבד היה מוצאי שבת אחת שלא נראתה נפש אחת ברחוב השלג נערם לגובה רב, אך אני אמרתי למשפחתי שאני חייב ללכת ל'מלווה מלכה' הם ניסו להניא אותי מכך בתואנה שוודאי לא יבוא אף אחד, אך אני אמרתי להם שללא כל ספק ר' הלל יתייצב, ואכן כך היה זה היה 'מלווה מלכה' שלא אשכח ישבנו ר' הלל ואני לבד ושמעתי ממנו דברי חסידות.

את ה'מלווה מלכה' היה ר' הלל מממן מכיסו ודרך זה הוא קירב המונים זה היה פשוט הפצת היהדות הוא קירב נשמות. ביניהם בחורים מחוגים שונים בירושלים, שהיו במצבים רוחניים שונים, ידעו שאצלו יש אוזן קשבת, היה לו סדר קבוע: בתחילה שרים את הניגונים של מוצאי שבת, מתוך דפי למינציה שהכין במיוחד למשתתפים, אחר כך אמר מאמר חסידות ואחר כך אמר את ה'דבר תורה' מה שהתחדש לו בפרשת השבוע על פי ביאורי רבותינו נשיאנו. היו לא מעט בחורים שה'מלווה מלכה' היא זו שהחזיקה אותם בדרך התורה והמצווה.

משפיע בישיבת 'טשיבין'

ערוץ נוסף של השפעה חסידית יצר ר' הלל עם תלמידי ישיבת 'כוכב מיעקב' מטשיבין הממוקמת בקצה השני של רחוב חנה. ר' הלל יצר מעצמו קשר עם התלמידים שם עד שהפך באופן בלתי רשמי לאחד מגדולי ה'משפיעים' של הישיבה...

ר' הלל בישיבת טשיבין בריקוד חסידי עם תלמידיו

מספר הרב אברהם אלטמן מבוגרי הישיבה: "למרות שלא נשא בתפקיד רשמי, במובן מסוים ר' הלל היה המשפיע של הישיבה, היינו אוהבים ללוות אותו ולשמוע ממנו דברי תורה וסיפורי חסידים. ה'משיב'

בדיקות בעת אמירת מאמר

בישיבה הגאון הרב אלימלך ויינברג היה כותב את הדברי תורה שלו, הרב ויינברג הוא תלמיד חכם עצום ואם הוא ראה להתעסק בזה, הבנו מזה את גדולתו של ר' הלל".

"אני מרגיש שזה ממש מחסדי ה' שזכיתי להכיר את ר' הלל, לראות מה זה יהודי חסיד אמיתי. היינו גם מגיעים לסעודה שלישית, למרות כל הבלגן שהיה שם בכל השטיבלאך, הוא היה אומר את המאמר ברוגע ובקול גדול, ופתאום כל מי שהיה מסביב היה משתק ומאזין בקשב רב, ר' הלל באמירת המאמר היה נשאב למעלה ואומר מתוך זכרונו בצורה מדויקת. בתור בחורים היינו עומדים וכולעים בשקיקה את המאמר ומשתוממים מהמעמד. היינו ממש מחוברים אליו וקיבלנו ממנו הרבה תוכן, הייתה לו השפעה עצומה עלינו. בעקבותיו התחלנו ללמוד חסידות בעצמנו".

שיעור התניא לבחורים

"בכל יום שלישי בלילה, הוא היה מוסר לנו, קבוצה של כעשר בחורים, שיעור בתניא. היה לו ראש פתוח, כולם אהבו לדבר איתו. היה לו רחבות ('ברייטקייט') ויכל לשמוע את כולם. הוא היה לומד כמה שורות בתניא ומביא הרבה גמרות ומסביר על פי חסידות, ר' הלל היה ממש נעים הליכות תמיד הוא היה אומר מילה טובה לכל אחד, הרגשנו גם שיש לו את השפה הנכונה לדבר איתנו ידע לומר את המשפט המתאים לכל אחד, הוא דיבר בשפה שלנו אפילו שהיה זר לנו הסגנון והשפה של חסידות, ר' הלל היה יהודי מאוד שמח, שמחת חיים שהייתה לו נתנה לקשר שלנו איתו מתיקות מיוחדת, הוא היה שליו ועליז, וזה גם אחת הסיבות שהבחורים בישיבה אהבו לבוא לשיעורים שלו.

הרב שלמה הלברטראם, מבוגרי הישיבה שהשתתף בשיעורי התניא מוסיף

ומספר:

ידוע לי ששנים לפני כן לימד ר' הלל את השיעור בישיבת טשיבין עצמה עד שהפסיקו אותו מהסחף שהשיעור גרם. כשאני הגעתי ללמוד בישיבה הוא מסר את השיעור בבית כנסת חב"ד בשיכון. היינו כעשר בחורים קבועים שישבו סביב השולחן עם תניא אבל תמיד היו אנשים נוספים נכנסים ונשאבים לשיעור.

הכנה מדוקדקת

בריקוד חסידי עם אחד משומעי לקחו

ר' הלל היה מתכונן לשיעור ברצינות, הוא אמר לי פעם שנוהג ללכת לישון לפני השיעור כדי שיהיה פעיל ומרוכז. הוא היה מכין את השיעור היטב, וזה היה ניכר בכל מהלך השיעור שהיה אומר בצורה מסודרת ובנויה ובחיות רבה. לכן גם אנשים נתפסו כל כך חזק לשיעור.

הוא היה יכול להתמקד על שתי שורות במשך שיעור שלם. הייתה לו דרך מיוחדת בלימוד התניא, הוא היה מאוד מדייק בכל פרט. זכורני לדוגמא שיעור שלם שמסר על ההקדמה של בני המחבר בפתח התניא איך התמקד בכל מילה אפילו בתוארים שבני המחבר כתבו על אביהם(!). לכל הסבר שהיה אומר, היה מסתמך על מקורות מהימנים. זה היה פשוט תענוג צרוף.

שהתניא יהיה נחלת הכלל

לאחר השיעור הייתי מלווה אותו לביתו ובדרך היינו מדברים הרבה היסטוריה וסיפורי חסידים, וכן חידושי תורה נספים שלא אמר בשיעור. הייתי הולך גם כל

שיעורי התניא של ר' הלל לבחורי ישיבת 'כוכב מיעקב' טשיבין

הבחור החשוב אלטר אלטמן והבחור החשוב שלמה הלבנשטראם בשיחה עם ר' הלל לאחר השיעור

מוצאי שבת ל'מלווה מלכה' שם היה מדבר דברי חסידות על הפרשה. נקשרתי אליו והוא אף הגיע לשבע ברכות שלי ונשא שם דברי תורה וחסידות. אנשים ממש התפעלו מעוצמת נביעת חידושי התורה שלו.

שיעורי ה'תניא' הכניסו אותי ואת חבריי לעולמה של תורת החסידות בכלל, ומאז התחלתי

ללמוד עוד ועוד ספרי חב"ד ולעסוק גם ב'ליקוטי שיחות' של הרבי. ר' הלל היה מביא לי חוברות עם ביאורים בתניא ובחסידות שכתב והייתי מניחם בישיבה, החידושים הללו היו נחטפים ועוברים מיד ליד. כשספרתי לו על כך ראיתי עד כמה הוא נהנה מזה, הוא התבטא ואמר לי: "זהו תפקידי. שהתניא לא יישאר בארון אלא יהפוך לנחלת הכלל".

'מאמר' לחתונה

על הקשר האישי שנוצר בין ר' הלל לבחורים, מספר הרב אברהם שמעון גרנסמן אף הוא מתלמידי השיעור:

"בהיותי בתור תלמיד בישיבת טשיבין היה לי קשר מיוחד עם ר' הלל, היינו מגיעים אליו ללמוד חסידות, משתתפים ב'מלווה מלכה' שלו ובחזרת דא"ח בסעודה שלישית. לפני חתונתי הייתי עולה אליו הביתה והיינו לומדים את המאמר 'לכה דודי' הנהוג בחב"ד לחזור לפני החתונה, למדתי אותו היטב ואפילו ר' הלל בחן אותי במתינות ובסבלנות עד שידעתי את המאמר על בוריו.

"היו כאלו שבחזרת המאמר היו מוסיפים איזה משפטים באידיש אך ר' הלל הנחה אותי שאם שיננתי את המאמר בלשון של הרב אזי לא להוסיף בו משפטים אלו".

חסיד לדוגמה

ר' הלל מניח תפילין בכותל לח"כ משה ארנס

הרב אלטמן מוסיף גם הוא על הקשר האישי שנוצר עם ר' הלל בעקבות השיעורים:

היה לר' הלל חוש להגיע לנפש של הבחורים ולהתחבב עליהם, למרות שהיה מבוגר מאיתנו

בעשרות שנים. הוא הקריץ פשטות, שמחת חיים ושנינות והיה לנו תענוג לבוא ולהשתתף בשיעור שלו. פשוט חיכינו כל השבוע ליום שלישי לשיעור התניא שלו. הקשר שנוצר בינינו היה פנימי. גם לאחר חתונתי, שהייתי שנה אחת בירושלים בחג הפורים. הרגשתי שאני חייב לבוא אליו ולבקררו והוא אכן שמח מאד לקראתי.

ר' הלל היה יהודי חסידי שענייני העולם לא תפסו אצלו מקום. כל החיות שלו הייתה שיעור בחור ילמד חסידות. אז זה היה נראה לי דבר פשוט היום אני מסתכל אחורה אני מבין כמה הוא היה דמות נדירה שהשפיעה עלינו רבות.

מציאת מקום המקדש

אחד העניינים שבערו בליבו של ר' הלל היה נושא מיקומו המדוייק של בית המקדש. כחסיד חב"ד ובן ירושלים היה נושא המקדש בראש מעייניו והוא השקיע מאמצים כבירים בבירור מיקום בית המקדש וגם בשמירה עליו, כפי שיסופר להלן.

מספר הרב דוד ריזל, בן אחיינו של ר' הלל: הראשון שחלק על המסורת הרווחת שאבן השתייה נמצאת במסגד אל-אקצה היה מרן הרה"ק מוהר"א

מבעלזא זי"ע. כפי הסיפור המפורסם שבבואו לכותל המערבי אחר שניצל מהשוואה, הצביע על אבן מסוימת בכותל המערבי, (אבן זו נמצאת כיום בשטח רחבת הכותל החיצונה, וכמובן אינה מול המסגד). ואמר: 'אבן זו מכוונת מול קודש הקדשים', מי שחי את החידוש הזה ועמל להפיצו היה דודי זקני החסיד ר' הלל רבינוביץ.

עם פמליית ה'נתיבות שלום'

כ"ק אדמו"ר מסלונים רבי שולם נח בורזובסקי בעל ה'נתיבות שלום'

"לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר ירושלים המזרחית שוחררה מידי הירדנים, ערך האדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זי"ע, שהיה אז ראש ישיבת 'בית אברהם' סיור בעיר העתיקה. יחד עם בנו המכהן כיום כאדמו"ר מסלונים. אבי מורי הרה"ח ר' משה ריזל ע"ה נכח בסיור.

"אבי סיפר לי כי דודו, ר' הלל רבינוביץ שהיה בן הרובע והכיר היטב את דרכיו, הוא זה שהדריך את הפמליה המכובדת. הוא עלה עימם על אחד הגגות שליד ישיבת 'פורת-יוסף'. כדי להשקיף ממקום גבוה ממנו ניתן לצפות ברצפת הר הבית, ומשם הראה ר' הלל לבעל ה'נתיבות שלום', שמקום התפילה בכותל המערבי מכוון כנגד הרחבה ולא

מול המסגד. השיב ה'נתיבות שלום': "עתה תורצה לי קושיא גדולה, כל השנים היה קשה לי וליבי לא נתן לי מנוח, איך יתכן שעל המקום המקודש ביותר, קודש הקדשים, יעמוד בית תפלות של מוסלמים שמאמינים בנביא שקר!?! ועתה ליבי אומר לי, שמקום המקדש הוא במקום הרחבה, שנגדה מתפללים היהודים כל השנים". ה'נתיבות שלום' שמח מאוד על בתגלית זו.

כאמור, באותם שנים הדעה המקובלת הייתה שקודש הקדשים נמצא במקום בו עומד היום 'מסגד אל-אקצה'. ר' הלל שהוא כמעין הנובע בתורת הנגלה,

הרה"ח ר' יוסף רוטשטיין מעביר הרצאה בשיכון חב"ד ב'תשעה באב' על מיקום המקדש המדוייק

ובפנימיות התורה, לא מצא שותפים לדעה זו שקודש הקדשים הינו מכוון מול הכותל המערבי. עד שהתוודע למחקרו המקיף של האדריכל טוביה שגיב, שהוכיח במחקר מדעי, בראיות מוצקות, שמקום המקדש הוא אכן מול הכותל.

שמירה על הר הבית

מתוך ראיון שנערך עם ר' הלל לעיתון המבשר²² "לאחר שר' הלל הגיע למסקנותיו בענין מיקום בית המקדש יחד עם האדריכל טוביה שגיב שקרקה בהוכחות שונות לדוגמה באמצעות ראדאר הצליח החוקר להוכיח ממצא מדהים, חלק ממבנה בית המקדש עדיין קיים הוא נמצא אמנם מתחת לאדמה אבל חלק מהקירות עדיין נותרו.

במחקריו מצא שגיב 30 חללים של בורות הקיימים מתחת להר. על שלשה בורות הוא טוען כי על פי אסמכתאות שקיימות בידיו, הם חלק מאמת המים שהובילה מים לבית המקדש מבריכות שלמה, אותם בורות נמוכים בכחמשה מטרים ממפלס כיפת הסלע, מה שלא מותר מקום לספק כי בית המקדש לא היה שם, משום שהמים הגיעו עד בית המקדש, מה עוד שהיה מקווה בבית הפרוה, ולא שייך שזה עלה למפלס גבוה יותר. מפלס הקרקע של אותו שטח על פי המחקרים אמור להיות שטח בית המקדש נמוך בכ-16 מטרים מהרחבה הקיימת היום.

פגישה עם ראש הממשלה שרון

עם המסקנות האלו פעלו ר' הלל יחד עם הרה"ח ר' יוסף רוטשטיין ועוד כמה עסקנים שהצטרפו אליהם כדי להציל את חלוקת הר הבית, ובמיוחד למנוע את

חלוקת השטח בו היה ממוקם בית המקדש, ידענו אז שאריאל שרון יאהב את הדבר הזה כי היה אוהב מפות סיפר ר' הלל. הגענו עם מחקרים ותצלומים שעשה האדריכל, הדרך להגיע לפגישה עם שרון לא הייתה קלה, אבל עם העקשנות שהייתה להם הצליחו לפתוח דלתות רבות.

כשהגיעו אליו והראו לו את הממצאים ביקשו ממנו בעיקר שיעשה הכל כדי שהשטח יישאר בשליטה יהודית ולא יחלקו את השטח, האמתלא שלנו הייתה אומר ר' הלל שאם היהודים לא ייקחו שליטה על המקום החפירות שיערוך הוואקף במקום יכולות להחריב ולמוטט את כל הרחבה של הר הבית, והאשמה תיפול על המדינה ועל הצבא, אמרנו לו שחייבים לבדוק את המקום כדי לראות שהוא יציב מספיק, ולכך חייבים שיישאר בשליטה ישראלית.

ואכן התברר כאמור שהמאמצים נשאו פרי, כשהתחיל המשא ומתן ודיברו על ירושלים, שרון העלה את הנושא ואמר שאסור לוותר על השטח של בית המקדש. הוא דרש שאת החלק הזה לא ייתנו לפלסטינים, ויגדרו אותו כדי שיישאר שלנו".

אכן באותו סבב קיבלו האמריקאים את הדרישה הישראלית, ושטחו של הר הבית במקום המקובל על פי המחקר כמקום המקדש לא נכלל במפות המסירה. בסופו של דבר כמו כל סבב משא ומתן ההסכם נתקע ובחסדי שמים לא נמסרו השטחים לערבים.

כשאהוד אולמרט מקנא...

בשולי הסיפור מוסיף ומספר ר' הלל לעורכי עיתון המבשר אפיזודה יפה, "היה לי קשר טוב עם מי שהיה לימים ראש הממשלה אהוד אולמרט. הוא היה עורך הדין שעבד אתנו במספר פרויקטים. הוא היה מעורב באותו משא ומתן ושם לב ששרון מכיר את כל ההלכות והמסורות בהר הבית.

אולמרט, שהכיר היטב את השקפתו החילונית של שרון, התפלא. הוא שאל אותו מהיכן הידע הזה, שרון ענה לו בפשטות שיש אחד רבינוביץ מירושלים שלימד אותי.

אולמרט התקשר אלי מיד והיו לו טרוניות עלי, באמרו "אני מכיר אותך כל כך הרבה שנים ואתה לא מספר לי ומלמד אותי על דברים כאלה? הוא שאל אותי.

...

תורת חיים

כל מי שהכיר את ר' הלל ידע שחיותו העיקרית היא בדברי התורה. כל העת נצפה ר' הלל כשהוא שקוע בדברי תורה או כשהוא מתהלך שקוע במחשבות בחידושי תורה.

מספר הרב דוד ריזל, בן אחיינו של ר' הלל: "דודי זקני ר' הלל לא התעסק ב'זוטות' של העולם שרחש מסביבו אלא תמיד שקוע בשרעפיו, מכונס במחשבותיו בדברי תורה או שופע באמרותיו בחידושי תורה. זכורני, שב'שבע ברכות' של אחותי הגדולה, השתתף ר' הלל כל ערב, שכן הוא ורעייתו חווה היו כמו הורים להוריי והיו מעורים ומסייעים בכל פרט במשפחה. בכל לילה מחדש פתח את פיו בדברי תורה, הדברים קלחו מפיו בתענוג מיוחד. כך כל יום דרשה אחרת בנויה לתלפיות..."

חיבור קצוות בלימוד התורה

הרב אלימלך ויינברג ערך במשך מספר שנים קבצים שבועיים מדברי תורתו של ר' הלל. כתלמיד מובהק, מגדיר הרב ויינברג את הייחודיות בתורתו של ר' הלל:

"בחידושי התורה של ר' הלל ניתן לשים לב לשני מוטיבים מרכזיים: ראשית הוא תמיד מתחיל מלמטה ועולה מטפס ומעמיק. בתחילה גם ילד יכול לראות

את הווארט או החידוש וכך לאט לאט רוקם הנושא עור וגידים והופך לבנין מפואר מלא עומק ופרטים.

פן נוסף באופן לימוד התורה שלו שתמיד מצא שני קצוות בלימוד וחיבור של הפכים בתורה ועבודת ה' בדרך כלל היה זה עבודת הצדיקים שזה הבריאה כפי שהיא בשרשה 'סד שרש', על פי מדת הדין עולם ישר, ומהצד השני תמיד מצא את ה'סוד תוספת' את ה'שיתף עמו מידת הרחמים' שזה עבודת ה'בעלי תשובה' את הצד שלא בא בדרך הישרה אלא אור חוזר.

לעניות דעתי זה גם מגלם את האישיות המיוחדת שלו הוא היה מדבר על עניינים גדולים הוא בעצמו היה בעל דרגא גדול, ויחד עם זה היה בעצמו רואה את האיש הקטן ויודע לדבר איתו במקום שלו ולהעלות אותו לאט לאט, תמיד היה מתחיל עם סיפור היה מתחיל מלמטה באופן פשוט ועולה עמו למעלה. הוא עצמו היה בבחינת 'צדיק' אך מצא שפה גם עם 'בעלי תשובה' זעם אנשים פשוטים, אפילו שלא הכיר אותם מקודם.

שקוע בקדושה

ממשיך הרב וינברג: "פעם נכנסתי אליו בערב שבת, זה היה ממש לפני הדלקת נרות והוא האיר בצורה מיוחדת הוא היה נראה ממש מלאך אלוקים, ראית עליו שהוא יהודי ששקוע בקדושה והשבת מאירה אצלו".

"פעם נוספת נכנסתי אליו והוא היה שקוע בענין בלימוד. הוא היה כל כך מרוכז בזה ותפוס במחשבות, עד שלא שם לב כלל שנכנסתי למרות שהיה מחכה בכל ערב שבת בשקיקה לחוברת החדשה לקח לו פשוט זמן עד שירד וחזר למציאות ושם לב שבאתי להביא לו את החוברת החדשה.

הוא היה ממש חי את חידושי התורה שלו וכל הזמן הוא מצא רעיונות חדשים. למרבה הצער אחרי שרעייתו נפטרה הוא אמר לי 'כבר אין לי כלום', הוא פשוט נכבה למרות שהוא היה מעיין נובע, לדעתי זה מראה על גדלותו כיצד יחד עם העומק בתורה היה לו קשר קרוב ומיוחד עם רעייתו, עד שכאשר היא עזבה את

העולם יחד איתה כבה משוש חייו ומאז כבר לא היה אותו דבר ולא הצליח להוסיף ולחדש.

הוא היה דבוק במאורי החסידות עד הרבי האחרון אליו היה ממש מקושר בל נימי נפשו ודבוק בו ובתורתו עד הסוף. הוא היה מדייק בכל תיבה מלשונו של הרבי כמו ב'תניא' אותי זה מאוד הרשים. שמעתי ממנו גם הרבה סיפורי חסידים ודרכי החסידות הוא היה מספר בלי סוף בערגה ובחיות על המשפיע ר' זלמן הבלין, וכך על חסידים רבים נוספים. היה לו כח לשאוב בן אדם אחר לסחוף אותו להתרפק על הדמויות החסידיות שסיפר עליו.

שיעור מהי צניעות

מספרת בתו בת שבע שפיצר תי': "היו לי עבודות ביהדות והייתי אומרת לו שיש לי עבודה ביהדות הייתי יושבת והוא היה מכתוב לי פשוט זה זרם, קלח מפיו תורה בלי סוף, ועלי היה פשוט לכתוב את שאני שומעת.

"פעם אחת הייתי צריכה לעשות עבודה על 'הצנע לכת', התיישבתי על ידו והוא הכתיב לי רעיון שלם ובנוי על נושא 'יראת שמים'. הראתי את הדברים לחברה שאביה נמנה על חשובי הרבנים במגזר הליטאי, והיא הראתה את הדברים לאביה. העבודה הייתה מרשימה מלאה בדברי תורה וחסידות מסודרים, כשראה זאת אותו רב ליטאי אמר לבתו הרי אמרו לעשות על 'הצנע לכת' שזה גושא 'צניעות' ולא יראת שמים!

"הגעתי לאבי קצת מבוהלת אולי כל העבודה שלי לא שווה כלום בשביל המטלה שביקשו מאיתנו. אבי נשאר רגוע ונינוח פתח לפני את הפסוק במיכה (פרק ו' פסוק ח') והראה לי מה כותב רש"י "ת"י הוי צנוע למיהך בדחלא דאלהך" [= תרגם יונתן תהיה צנוע ללכת ביראת אלוך].

אנציקלופדיה לחסידות

"הייתה איזה מנהלת מהמגזר הליטאי שהכירה את משפחתנו והלכה לעשות את תואר הניהול שלה במכללה בכפר חב"ד, בין העבודות והשיעורים שהיו

צריכים לעשות היו גם עבודות בחסידות, כשנדרשה לדבר כזה, הייתה מגיעה אלינו הבייתה אומרת לאבי איזה נושא צריכים לכתוב עליו עבודה ואבי ע"ה היה פותח את פיו כמעייין המתגבר ופשוט מכתוב לה עבודה שלימה ככתבה וכלשונה מבלי לפתוח שום ספר מבלי שום הכנות קודמות, פשוט הסוגיות והנושאים בחסידות ישבו אצלו כשולחן הערוך ומכון לסעודה, רק ללחוץ על הכפתור בנושא מסויים וכבר יש עליו חוברת עבודה מוכנה ומסודרת-זה היה פשוט.מחזה מפעים".

מסיימת ביתו הגב' שפיצר: "אני זוכרת גם אחרי הניתוח על הלב, בעלי הלך הרבה לשהות עם אבי ר' הלל, ולמרות שהיה חלוש מהניתוח לב החמור שעבר, פתאום כמו נפרץ מתוכו מעייין של חסידות ולמד עם בעלי הרבה חסידות והרבה תניא".

עם גיסו הגאון רבי אלעזר דוד פרידמן זצ"ל

גם גיסתו גברת מרים פרידמן הייתה באה לשמוע ממנו חומר להרצאותיה, ופיו של ר' הלל נבע תורה והיא הייתה יושבת ורושמת את דברי תורתו.

קשר מיוחד היה לו לר' הלל עם גיסו הגאון האדיר רבי אליעזר דוד פרידמן, הערכה הדדית עצומה רכשו האחד לשני. הנה סיפור קטן הממחיש את גדלותם ועסקם בתורה: פעם הגיע אליו גיסו הרב פרידמן להתארח אצלו, אמר ר' הלל לבאי ביתו תראו משהו מעניין עוד מעט הוא יקח ספר פלוני ומחר כבר תוכלו לבחון אותו על כל הספר, ואכן כך התרחש. שאלו אותו בני הבית, הא מנין לך? נענה ר' הלל: זה ספר חדש שקניתי והוא עדיין לא למד

הגאון הגדול רבי אליעזר דוד פרידמן גיסו וידיד נפשו של ר' הלל

אותו היה ברור לי שזה מה שיעשה מכאן ניתן ללמוד כמה הכירו טוב שני תלמידי חכמים אלו את ארון הספרים...

...

בין אדם לחבירו

להרים את רוח הבריות

ר' הלל תמיד שם לב לכל אדם ועונה ומדבר במאור פנים גם עם אנשים פשוטים מאוד או אפילו ילדים קטנים ושם לב לצרכיהם. תלמידו הרב אברהם גרוסמן מספר: "בעיני הוא שילב ניגודים. מצד אחד הוא היה מאוד שקט, שקוע בעולם של תורה ולא מעורה בין הבריות או משוחח שיחות חולין, אך כשחש שמישהו זקוק לעזרה או לאוזן קשבת ידע לתת לו את מלוא תשומת הלב, הוא הכיל בהנהגותיו שילוב מופלא בין ניגודים".

דוגמה לכך מספר הרב בנימין זילברשטרום: "ר' הלל היה עסוק בלעודד אנשים ולהרים את רוחם באמונה ובביטחון בה'. הוא סיפר לי פעם שבאותם רגעים שהחליט לעזוב את משרתו בישיבת 'תורת אמת' ולחפש משרה אחרת לפרנסתו. "באותם רגעים שירדתי ממדרגות הישיבה, נשאתי עיני למרום וביקשתי מהקב"ה שיעזור לי. והנה באותם רגעים ממש בעודי

משתתף בשמחת אחד מקרובי משפחתו

יורד במדריגות מיד לאחר תפילתי החרישית פנה אלי מישהו והציע לי לעבוד בישיבה ב'עץ חיים' אצל הגאון הגדול ר' מיכל טיקוצ'נסקי המנהל של עץ חיים, היה זה בבחינת טרם יקראו ואני אענה."

בהזדמנות אחרת הוא סיפר מה ששמע מר' מיכל על ההשגחה פרטית המסייעת את העוסקים בגיוס כספים לעולם התורה. פעם נסע ר' מיכל לחו"ל לאסוף כספים עבור המוסד 'עץ חיים' ולא הצליח בגיוס הכספים. טרם חזרתו, הוא נכנס שוב ליהודי עשיר שנתן לו בתחילה ח"י דולר בלבד. פטר אותו הגביר: "הלא כבר היית אצלי ונתתי לך". ענה לו ר' מיכל שלא בא בשביל כסף אלא רק לומר שלום. אז הוא שאל: "נו ר' מיכל איך הצלחת?" ענה לו ר' מיכל: לא הצלחתי. חשבתי לשלם למלמדים לשלם למטבח, אבל אין כלום..." הוא שאל אותי כמה חסר והשלים את החסר. סיים ר' מיכל: בשביל ה'שלום' הזה הייתה שווה כל הנסיעה... הוא מאוד האמין איך ה' דואג לכל אחד לפרנסה שלו".

אבא לאחייניו

במשפחה של רעייתו, חוה ע"ה, אירעו שתי אסונות גדולים. שתי אחיותיה נפטרו בגיל צעיר והשאירו אחריהם יתומים רכים. ר' הלל ורעייתו נוות ביתו חוה ע"ה נכנסו לתמונה והפכו כאב ואם לבני משפחותיהם.

הרה"ג ר' משה ריזל ע"ה, אחיינו של ר' הלל היה בקשר קרוב מאוד איתנו. מספרת רעייתו תבלחט"א: "בעלי תמיד נהג לומר שאמנם יש אנשים טובים וחשובים אבל ר' הלל זה משהו מסוג אחר לחלוטין. רעייתו, הדודה חוה, הייתה ממש אמא של כל המשפחה שלנו, היא עזרה בכל דבר, קטן כגדול.

"יום אחד שברתי את היד בצורה חמורה ועשו לי גבס שמעתי על מומחה ברחובות שאמרו עליו דברים טובים, כשדודה חוה התשרה להתעניין סיפרתי לה על כך והיא מיד אמרה לי מחר אני לוקחת אותך אליו. לילה אחד בעלי חיכה איתי שעות רבות לניתוח בבית הרפואה, כמובן שהדודה חוה הגיעה לבקר אבל מיד חשבה בטח אנחנו רעבים והגיעה עם ארוחת ערב משובחת לי

ולבעלי. היא לא הסתפקה בכך ומיד דאגה מי יהיה בלילה עם הילדים שנשארו בבית, וסידרה בייביסיטר שתשמור על הילדים."

"כל פעם שהייתה בעיה עם רופא ועם ילד, למרות שכל המצב שלנו היה מעולה הכל היינו תלויים בדודה חווה, הייתה באה עם חבילת ממתקים בשם אביה, זיידע אשר. היא נשאה בעול ממש עם כל אחד מהילדים. למשל אחד הילדים היו לו בעיות התפתחות. אז עוד לא ידעו כיצד לזהות אלרגיה לחלב והדודה השקיעה זמן רב מזמנה לברר בדיוק את הסיבה עד שעלינו על הבעיה. כך גם כשהגענו לעונת השידוכים היא הייתה שם בשבילנו לגמרי אני לא חושבת שבשביל ילד שלה היא ביררה יותר מאשר בשבילנו, אנשים אוהבים להשתתף בשמחות אבל לא כל כך אוהבים להשתתף בקשיים של השני, ר' הלל ורעייתו היו לגמרי בשבילנו בעיקר כשהיה קשה.

"אחד הדברים הכי מאפיינים את הדוד ר' הלל הייתה השלווה שלו הוא אף פעם לא היה יוצא מהכלים גם כשעמדו מולו בעיות קשות, תמיד היה שקול חושב ומתכנן, וכמובן בשבילנו היה סמל ודוגמא ליהודי תלמיד חכם שישב ולמד כל החיים".

אחותו של ר' משה מרת חנה רנד תי' מספרת אף היא דברים דומים: "הדוד ר' הלל והדודה חווה היו כמו אבא ואמא שלי. תמיד כשבאתי אליו היה לדוד חיוך טוב על הפנים. גם כשהוא בקושי הלך אחרי הניתוח, החיוך לא ירד לו מהפנים. בהיותי אשת כתיבה, הוא כל הזמן אמר לי לכתוב על הסבא ר' אשר שיכתבו עליו ספר, הוא אף נתן לי מחברת עם חומר וביקש ממני שאתעסק עם הוצאה לאור של תולדות חייו של הסבא ר' אשר סופר. היה לו אכפת שידעו את קורות חייו ואת מעשיו הטובים.

"כשהיינו ילדים קטנים היו הדוד והדודה מגיעים אלינו שבת אני זוכרת עד כמה היינו כל כך שמחים, כי כשהדוד ר' הלל היה מגיע הוא היה משרה רוגע עצום גם כשהיה לחץ בבית. לא ראיתי אותו אף פעם כועס או מרים את הקול, וזה ממש תרם לנו בתור ילדים לגדול כמו שצריך למרות היתמות הקשה שהייתה לנו".

אני זוכרת כיצד חמיו (סבי) ר' אשר סופר עבר ניתוח מסובך בירושלים ולאחר מכן עבר לתקופת התאוששות לביתם ברחוב יפו. ר' הלל אז כיבדו וסעד אותו בצורה יוצאת דופן, ור' אשר מצידו אהב את חתנו אהבת נפש והעריך אותו בצורה חריגה בשבילו מה שר' הלל אמר היה קודש קדשים, הכל הוא קיבל ממנו וזה היה בשבילו המילה הראשונה והאחרונה.

"זה המקום לספר על חסדיה של הדודה חווה, שהייתה כאמא למשפחתי. פעם הייתה בביתי וראתה כיצד המטבח שלי צר מהכיל ולא יכול לשרת את משפחתי, ללא חשבון של זמן וכסף ולמרות שאני גרה בבני ברק והיא גרה בירושלים, היא לקחה על עצמה את הפרוייקט מהמסד עד הטפחות כולל המימון של כל הדבר הגדול הזה. הדודה חווה הזמינה אדריכל והזמינה מטבח חדש ונסעה איתי לכמה וכמה חנויות לבחור אריחים, ושיש וארונות, ולא הייתה חוסכת במחיר, קנתה את אריחים יקרים ומשובחים, ארונות איכותיים הכל מהמוצרים הכי יוקרתיים נדהמנו אז מרוחב ליבה. בנוסף לכל זה הדודה הייתה מגיעה כל יום במונית לראות איך מתקדם העבודה, ופשוט עשתה הכל מול הקבלנים ומול הפועלים, פשוט שמה את כל הצרכים שלהם בצד ובהתמסרות מוחלטת דאגה לנו כמו לילדיה.

"לא כל חייהם של הדוד והדודה היו סוגים בשושנים. היו תקופות של לחץ כלכלי היו תקופות של קושי בריאותי. גם בתאונה של דודה חווה וגם באירוע הלב החמור שהיה לר' הלל ובכל זאת אף פעם לא ראיתי שהשתנה בהנהגתו ובטוב ליבו תמיד פניו היו מאירות והביעו רוגע ושלווה".

דורות
ישרים
מבורכים...

ר' הלל בשמחת אחד מצאצאיו לצד האדמו"ר מאלכסנדר

ר' הלל בחתונת נכדו

ר' הלל בחתונת בתו עם הרה"ח הרב גבריאל הלפרין

ר' הלל בחברת משפחתו ומקורביו בימיו האחרונים

ר' הלל בחופת בתו מאחוריו ניתן לראות את אמו

לע"נ

הרה"ח ר' אלתר הלל בן הרה"ח ר' שמואל בן-ציון
נלב"ע י"ז שבט ה'תשע"ה

ומרת חוה גיטל בת הרה"ח ר' אשר
נלב"ע ח' מנחם -אב התשע"א

רבינוביץ

ת.נ.צ.ב.ה.